

מעורבותם של קציני צה"ל בספורט בישראל

אודי כרמי

מבוא

באוגוסט 1959 פרסם העיתון מעריב כתבה שכותרתה: 'נציג הצבא צורף לוועדת הספורט האולימפית'.¹ בכתבה דווח שתפקיד הוועדה יהיה להכין את המשלחת הלאומית של ישראל לקראת המשחקים האולימפיים שיתקיימו ברומא ב־1960. קשה היום להבין במה עשוי היה קצין צבא לתרום להכנות מקצועיות של ספורטאים ומדוע התמנה נציג צבא, המשרת בשירות פעיל, לתפקיד רשמי בגוף אזרחי. אולם בעת פרסום הידיעה לא היה מינויו של קצין צה"ל לתפקיד בגוף אזרחי־ממלכתי מאורע יוצא דופן. אדרבה, בשני העשורים הראשונים למדינה מילאו קציני צבא תפקידי מפתח בתחומים אזרחיים רבים. במאמר זה נדון בנסיבות מינוייהם של קציני צה"ל בשירות פעיל לתפקידים בכירים במוסדות הספורט. תופעה זו, של קציני צבא בשירות פעיל הממלאים בה בעת תפקידים במוסדות ספורט, טרם נחקרה וכדי להבינה יש להכיר את מצב הספורט ומבנה מוסדותיו בשנים הראשונות למדינה. הספורט בישראל ירש את מוסדותיו מגופים שפעלו בתקופת היישוב. התפתחויות חברתיות ופוליטיות לאחר קום המדינה והיחסים ההדדיים בין ארגוני הספורט השפיעו על מבנה מוסדותיהם. לאחר מלחמת העצמאות חידשו מוסדות אלה את פעילותם במתכונת ממלכתית. המועצה להכשרה גופנית שפעלה בתקופת היישוב תחת הוועד הלאומי הועברה לפיקוחה של ממשלת ישראל ב־1948. ב־1960 הוקמה רשות הספורט, גוף שתכנן ופיתח מתקני ספורט, תכניות לחינוך גופני, מפעלי הדרכה, מפעלי ספורט והכשרת מורים לספורט. גוף זה הסדיר גם בעיות של ספורטאים ששירתו בצה"ל.² על הרשות הוטל לתווך בין צה"ל למוסדות הספורט בנושא שחרורם של ספורטאים לתחרויות ולאיימונים. ספורטאים

1 'נציג הצבא צורף לוועדת הספורט האולימפית', מעריב, 23.8.1959, עמ' 3.

2 יוסף אבירם, מאיר בניהו, עמנואל גיל ורפאל פנון, אנציקלופדיה לספורט ולתרבות הגוף, תל־אביב 1966, כך מילואים (להלן: אבירם ואחרים, אנציקלופדיה לספורט), עמ' 789.

מעטים נהנו מההסכם שהושג בין צה"ל לרשות, משום שהאחרונה תמרנה בין שתי מגמות סותרות. האחת, הצורך לייצג את האינטרסים של הספורט; השנייה, תפיסת השירות הצבאי כערך עליון.³ ההתאחדות לספורט, גוף שאיגד את ועדות הספורט בענפים השונים, הוקמה ב-1951 כחלק מהסדרת היחסים בין מרכזי הספורט. עם קום המדינה חדל הוועד האולימפי הארצישראלי להתקיים ובמקומו הוקם הוועד האולימפי בישראל.

מתחילת דרכו בתקופת היישוב נקשר הספורט לארגונים פוליטיים. מוסדות הספורט נהלו בידי עסקני ספורט שייצגו בעיקר את שני מרכזי הספורט הגדולים: הפועל ומכבי. פעילותם של עסקני הספורט בשנים הראשונות של המדינה נשאה, אם כן, אופי שחרג מתחום הספורט. הספורט שימש זירת מאבק נוספת על ההגמוניה הפוליטית והאידאולוגית בין 'המחנה הפועלי' ל'מחנה האזרחי'.⁴ המאבקים האידאולוגיים הכתיבו במידה רבה את מבנה הספורט בישראל ואת התפתחותם של הענפים השונים. כך היה בתקופת היישוב וכך המשיך להיות בשנותיה הראשונות של המדינה.

בעשורים הראשון והשני דגלו מרכזי הספורט בעקרון החובבנות, שנקבע מאז 1894 והיה תקף בענפים מסוימים עד שנות השמונים של המאה העשרים.⁵ עיקרון זה יצר הפרדה בין ספורט לכלכלה. על ספורטאים שהיו רשומים כחובבנים נאסר לקבל תשלום כלשהו, גם כ'דמי אימונים' או כ'אובדן שעות עבודה', על פעילותם הספורטיבית.⁶ כל עוד הוגדר הספורט 'חובבני' ולא נשלט בידי חוקים כלכליים, יכולים היו גופים ממלכתיים להתערב בנעשה בו ללא התנגדות מצד גופים פרטיים. ואכן, בשני העשורים הראשונים מינתה

3 המתח בין שתי המגמות משתקף ממכתב ששלח מנהל הרשות, ראובן דפני, אל מחלקת הכדורגל של מכבי נתניה, שביקשה להגדיל את מכסת הספורטאים המשוחררים: 'אמנם אמת היא כי עלה בידינו להשיג הסדר עם שלטונות צה"ל לפיו תינתן אפשרות לשחקני ליגה לאומית המשרתים בצה"ל להתאמן באגודותיהם ולהופיע במשחקי ליגה. לא הגענו ואף לא ניסינו להגיע להסכם לפיו תהפוך התעסקות ספורטיבית להשתמטות ממילוי חובה לאומית'. ראו, מכתב ראובן דפני למחלקת הכדורגל באגודת מכבי נתניה, בנושא: שחרור שחקני כדורגל לאימונים ולמשחקים, 26.12.1960, ארכיון המדינה (להלן: א"מ), גל-3/1375.

4 על המאבק בין המחנות ראו, חיים קאופמן, 'מכבי מול הפועל: היווצרותו של הפילוג הפוליטי בספורט הארץ-ישראלי', בתוך: חיים קאופמן וחגי חריף (עורכים), *תרבות הגוף והספורט בישראל במאה העשרים*, ירושלים 2002 (להלן: קאופמן, מכבי מול הפועל), עמ' 89-112; חיים קאופמן, 'חלפו ימי הפיפיטי-פיפיטי', פנים, חוב' 25, 2003 (להלן: קאופמן, חלפו ימי הפיפיטי-פיפיטי), עמ' 10-16; הנ"ל, 'העיומות בתקופת המנדט בין התאגדות הפועל ובין הסתדרות מכבי בסוגיית ההשתתפות במכביות', *בתנועה*, חוב' 3, מס' 3, 1994, עמ' 51-72; אמיר בן פורת, *כדורגל ולאומיות*, תל-אביב 2003 (להלן: בן פורת, *כדורגל ולאומיות*); חגי חריף, *ציונות של שרידים*, ירושלים 2011 (להלן: חריף, *ציונות של שרידים*); טלי בן ישראל, *מהלכה למעשה: סיפורה של תרבות הגוף בתרבות הארץ-ישראלית*, תל-אביב 2010 (להלן: בן ישראל, *מהלכה למעשה*), עמ' 209-212.

5 Kristine Toohey and Anthony James Veal, *The Olympic Games: A Social Science Perspective*, Wallingford 2000

6 ראו: אמיר בן פורת, *ממשחק לסחורה: הכדורגל הישראלי 1948-1999*, באר שבע 2002 (להלן: בן פורת, *ממשחק לסחורה*), עמ' 27; תקנון החובבנות של ההתאחדות לכדורגל בישראל, א"מ, ג-10/6439.

הממשלה קציני צבא לתפקידים בכירים במוסדות הספורט. נדון להלן בנסיבות גיוסם של קציני צה"ל לתפקידים אלה.

הספורט בשנים הראשונות למדינה

בשני העשורים הראשונים למדינה הייתה החברה מפורדת ומפוצלת. שואת יהודי אירופה, מלחמת העצמאות והקמת המדינה לא איחדו את העם. במלחמת השחרור ומיד לאחריה עסקה המדינה בקליטת העלייה ההמונית. בעשור הראשון למדינה הגיעו יותר מ-900,000 עולים ששינו את פני החברה בישראל. למרות השינויים בחברה, לא חל שינוי משמעותי במבנה הספורט וזה נותר כפי שהיה בתקופת היישוב. הקיטוב הפוליטי היה, כבעבר, גורם עיקרי שהשפיע על ניהול הספורט הישראלי, שנותר מפולג כפי שהיה בתקופת היישוב. מרכזי הספורט נאבקו לא רק על הבכורה בספורט, אלא היו כלי שרת במאבק אידאולוגי. המאבק שניטש בין הפועל למכבי הביא לא אחת לשיתוק חיי הספורט בארץ. הוא התרכז בעיקר בשליטה במוסדות הספורט של המדינה, כמו ההתאחדות לספורט, ההתאחדות לכדורגל והוועד האולימפי. מאבקי הכוח מנעו את פתיחתן של ליגות סדירות ועיכבו למשך חודשים את הקמתו של הוועד האולימפי הישראלי, משום שכל מרכז הקים לעצמו ועד אולימפי משלו.⁷ ב-1950 ניסו המרכזים להקים ליגת כדורגל משותפת, אולם חידוש הסכסוכים בין שני המרכזים הגדולים מנע את קיומה של ליגת כדורגל מסודרת ב-1951, וכל מרכז ארגן תחרות משלו: 'הפועל' את משחקי 'גביע ההסדרות' ו'מכבי' את גביע 'יד העשרה', שנועד להנציח את זכרם של עשרה מנופלי מלחמת השחרור.⁸

השאיפה לקיים פעילות ספורט בהתערבות פוליטית מינימלית יצרה חלון הזדמנויות היסטורי. ב-1951 נחתם הסכם בין אגודות הפועל למכבי. ההסכם, שכונה 'פיפטי-פיפטי', קבע כי הנהלת ההתאחדות לספורט תורכב על בסיס פריטטי של שישה עסקנים ממכבי ושישה מהפועל. על פי ההסכם מונו להתאחדות לספורט שני יושבי ראש, שני מזכירים ושני גזברים שהתחלפו כל שלושה חודשים. נבחרות ישראל בענפים השונים הורכבו על בסיס מפתח פוליטי ולא על פי הישגי הספורטאים. הסכם זה חל גם על הוועד האולימפי וגם על ההתאחדות לכדורגל. כפילות זו שמה את הספורט הישראלי ללעג ולקלס בארץ ובחו"ל,⁹ אולם באווירה של הימים ההם ההסכם היה בבחינת הרע במיעוטו. הוא הביא לשביתת נשק זמנית בין האגודות מכבי והפועל שייצגו את המחנה האזרחי והמחנה הפועלי בהתאמה, ואפשרו ניהול תקין של מוסדות הספורט ושל הליגות בענפי הספורט השונים.¹⁰

7 יאיר גלילי, "אל אל ישראל": מגמות בספורט הישראלי, בתוך: יאיר גלילי, רוני לידור ואמיר בן פורת (עורכים), במגרש המשחקים, רעננה 2009 (להלן: גלילי, אל אל ישראל), עמ' 443.

8 קאופמן, חלפו ימי הפיפטי-פיפטי.

9 עמנואל גיל, סיפורו של הפועל, תל-אביב 1977, עמ' 373.

10 ראו בהרחבה, קאופמן, מכבי מול הפועל.

ההסדר חייב את שני המרכזים להידבר ולהגיע לפתרונות מוסכמים. כדי שהתחלופה התכופה לא תשבש את ההתנהלות, עברו התפקידים הבכירים במוסדות הספורט בישראל מצד לצד, לסירוגין. הצדדים חששו לנצל לטובתם את 'שלטונם' הזמני, בידעם שלאחר זמן מה יוחלפו. הסכם ה'פיפטי-פיפטי' גיבש את העסקנים משני הצדדים לקבוצה בעלת כוח רב. קבוצה זו, שעמדה בראש מוסדות הספורט בארץ, שאבה את כוחה מהאיזון בין המרכזים ומשיתוף הפעולה של חבריה. היה לה אינטרס מובהק לקיים את ההסכם גם במחיר של פגיעה בספורט.

מתוך רצון לשמור על איזון בין המרכזים, הורכבו נבחרות ישראל בענפים השונים על פי מפתח פוליטי ולא על פי הישגיהם של הספורטאים. לדוגמה: לקראת שיגורה של נבחרת ישראל בכדורסל לאליפות העולם, שנערכה בריו דה ז'נרו ב-1954, קיים סגל הנבחרת מחנה אימונים. במחנה השתתפו 32 שחקנים ובמהלכו נופו שחקנים שלא עמדו ברמה הנדרשת. כדי לשמור על הקואליציה של הפועל ומכבי, החל מקח וממכר בין העסקנים. כנהוג באותם ימים, מי שהרכיב את סגל הקבוצה לא היה המאמן אלא 'המרכיב', עסקן פוליטי שדאג שלא ייפגע שיווי המשקל הבין-מרכזי. כך אירע שכשניפה דב פרוסק שחקנים של הפועל מהסגל, הוא דאג להוציא מספר דומה ממכבי. כשהתלוננו השחקנים, מטובי הכדורסלנים בארץ, לפני המאמן יעקב שאלתיאל על חוסר הצדק, ניחם אותם במילים: 'אתם צעירים ועתידכם לפניכם'.¹¹

במסעות לחו"ל של נבחרות ספורט בענפים קבוצתיים נשלחו, נוסף על המלווים, גם 'מרכיבים'. על פי הסכם ה'פיפטי-פיפטי' נקבעו שני מרכיבים לכל התמודדות בין-לאומית, אחד מהפועל ואחד ממכבי. תפקידם של השניים היה לדאוג שמספר השחקנים שנבחרת ייצג באופן שווה את שני המרכזים. כל שינוי בהרכב הקבוצה מטעמים מקצועיים חייב את הסכמתם של שני המרכיבים. אם נשלח מרכיב אחד בלבד עם הנבחרת, הוא לא הורשה לבצע שינויים על פי שיקול דעתו והיה כבול להסכם הבין-מרכזי.¹² ב-1959, לאחר תבוסתה של נבחרת ישראל בכדורגל על ידי נבחרתה של פולין 2:7 נמתחה ביקורת חריפה על המחיר שמשלם הספורט הישראלי כדי לשמור על 'שקט תעשייתי': 'הרי אנו העם הנבחר, לנו מותר לעשות את אשר אחרים היו מתביישים לעשותו. לנו מותר, כתמיד, לקבוע נבחרות המושתתות על חישובים אגודתיים טהורים, על העיקרון העתיק "שמור לי ואשמור לך"'.¹³ ספורטאים שביקשו 'לחצות את הקווים' ולעבור לאגודה האחרת חייבים היו לקבל את רשות המרכז שאליו השתייכו, אחרת חויבו ב'צינון' של שנה (הסגר).¹⁴ באווירה של הימים

11 'שתי טיפות דיו', על המשמר, 21.9.1954, עמ' 2.

12 דו"ח הנסיעה של נבחרת ישראל בכדורגל לפולין, א"מ, תיק ג-29/2105

13 'מי יציל נבחרת כדורגל', חרות, 14.6.1959, עמ' 3.

14 הצעת הסכם בין התאחדות לספורט בישראל לבין מרכז הפועל, סעיף 7, ארכיון מכון וינגייט ע"ש נשרי (להלן: אמ"ו), תיק 1.20/6; הסכם בין הסתדרות 'מכבי' ישראל לבין התאגדות הפועל, סעיף 9-ב', שם, תיק 0060-1.

ההם, היה ההסכם בבחינת הרע במיעוטו. הוא הביא לשביטת נשק זמנית בין אגודות מכבי להפועל, ואפשר ניהול תקין של מוסדות הספורט ושל הליגות בענפי הספורט השונים.¹⁵ ההסדר חייב את שני המרכזים להידבר ולהגיע לפתרונות מוסכמים משום שכלל נספח שבו התחייבו הצדדים 'שבמוסדות ההתאחדות לא יוכלו להתקבל החלטות ברוב דעות, שלא על דעת אחד הארגונים האלה'.¹⁶

בשנים הראשונות למדינה התייחסו המנהיגים לספורט ולמאבקים הפוליטיים בין המרכזים בשוויון נפש. ניתנה עדיפות לטיפול בבעיותיה הקיומיות של המדינה, כגון התאוששות מהמלחמה והתמודדות עם קשיי הקיום. בעיות אלה עלו בחשיבותן על טיפוח הספורט.¹⁷ ההשקעה המעטה בספורט גרמה לפעילות להיות בלתי סדירה, כמעט משותקת. התקציבים הקטנים שהעניקה הממשלה לספורט ביטאו את סדרי העדיפות הלאומיים. ב-1953 נערך דיון בכנסת שנושאו היה מצב הספורט במדינה. פוליטיקאים ממפלגות יריבות ציינו את חשיבותו הלאומית של הספורט ודרשו שהממשלה תשקיע בו משאבים. יצחק בן אהרן, ממנהיגיה של תנועת הפועלים, הביע את דאגתו למצב החינוך הגופני והספורט בישראל. לדבריו, 'השלטון הזה מתייחס לעניין החינוך הגופני ביחס של ימי-הביניים'. לראיה, הממשלה הקציבה לכל ארגוני הספורט בסך הכול 15,000 אלף ל"י בשנה. כתוצאה מכך

העזובה וההזנחה הזאת בשטח החינוך הגופני של הדור הצעיר ושל כלל אזרחי המדינה, אשר מוכרח להכות קשות גם את הקוממיות הביטחוניות של הישוב וגם את מצב הבריאות הכללי של הדור הצעיר, דורש שינוי לאלתר, וצריך לשרש מן הממשלה את המושגים האלה ואת היחס הבטלני המסוכן הזה לעניין זה ששמו תרבות הגוף. אני חושב שהממשלה הזאת מקציבה לכל מיני מטרות המנוונות את הגוף – כמו ישיבות חסרות אויר וחסרות כל תנועה גופנית – הרבה יותר מאשר לצרכים האלה.¹⁸

שלום זיסמן, חבר הכנסת מטעם הציונים הכלליים, שכיהן גם כיושב ראש מכבי בישראל, הדגיש את חשיבות העיסוק בספורט מהבחינה הלאומית:

אנו הדור הראשון לגאולה אשר השיג את עצמאותו בנשק ביד – הזנחנו וממשיכים להזניח את החינוך הגופני [...] כשרינו הגופני נמצא בירידה מתמדת [...] כיצד נסלול כבישים, כיצד נפתח את החקלאות, כיצד נקים את התעשייה, כיצד נעבוד במחצבים, כיצד נכבוש את הים, את האוויר, כיצד נכבוש את השממה, כיצד נגן על הארץ הזאת, אם לא דאגנו בעוד

15 ראו בהרחבה, קאופמן, חלפו ימי הפיפטי-פיפטי.

16 הצעת הסכם בין התאחדות לספורט בישראל לבין מרכז הפועל, נספח א', אמ"ו, תיק 1.20/6.

17 עוד על הגורמים ההיסטוריים ליחס זה ראו, חיים קאופמן, 'אגודות הספורט הציוניות: מספורט לאומי לספורט פוליטי', זמנים, מס' 63 (1998), עמ' 68.

18 יצחק בן אהרן, מושב שני, 5.8.1953, אמ"ו, תיק 5.17/94.

מועד לחיזוקו הגופני של הנוער שלנו, לכושרו הגופני של אוצר כוח האדם שלנו במדינה?¹⁹

הספורט הישראלי סבל מבעיות קשות גם בזירה הבינ-לאומית. בשל בעיות פוליטיות, שובצה ישראל בענפי ספורט שונים בשלוש יבשות. כך לדוגמה שובצו נבחרת הכדורגל הלאומית באסיה, נבחרת הכדורסל באירופה ונבחרת הטניס באמריקה. ההתאחדות לספורט והוועד האולימפי ניסו לפתור את הסוגיה הזאת במשך שנים, אך ללא הצלחה.²⁰ הרמה המקצועית של ספורטאי ישראל הייתה נמוכה מזו של ספורטאים בארצות המערב וייצוג המדינה בתחרויות בחו"ל היה נושא לדיון בעיתונות המקומית. כך, למשל, נערך דיון בקול ישראל במסגרת התכנית 'השולחן העגול', ובו עלתה הצעה לקיים פיקוח ממשלתי-מרכזי על נסיעותיהם של ספורטאים לחו"ל. הוסכם שכאשר יש חשש שהנסיעה 'לא תביא ברכה לספורט הישראלי ולמדינת ישראל', על הגוף שיוקם 'להטיל את מרותו לשלילה' ולא לאפשר את יציאתם של הספורטאים.²¹ פיקוח ממשלתי נדרש גם לניהולם של מוסדות הספורט בארץ שנשלטו בידי יריבים פוליטיים.

בעשור הראשון חל מפנה תודעתי ביחס לספורט. מצוינות ספורטיבית נתפסה כביטוי של יוקרה לאומית.²² מנהיגי המדינה הטילו על ספורטאי ישראל משימה שחרגה מן העיסוק בפעילות גופנית לשמה: יצירת קשרי ידידות ושיתוף פעולה בין ותיקים לעולים חדשים ואמצעי תעמולה ממלכתי לרעיון הלאומי הציוני ולמדינת ישראל. הספורט שימש גם כאמצעי לחיזוק הקשרים עם יהודי הגולה ולרכישת כבוד ויוקרה בעקבות הישגים ספורטיביים. על משלחות ספורט הוטל לייצג את ישראל בזירה הבינ-לאומית כחלק ממסע תעמולה להכרה במדינה הצעירה.²³ בשל חשיבותו המדינית והחברתית של הספורט אי אפשר היה להפקידו בידי עסקנים פוליטיים, בעיקר לנוכח מאבקהם של מרכזי הספורט זה בזה. לפיכך הוחלט על מינוי קציני צבא לתפקידי מפתח במוסדות הספורט.

מעורבות צה"ל בספורט בשנות החמישים והשישים

בשנות החמישים והשישים מילא הצבא תפקיד מרכזי בתהליך התגבשותה של האומה. הצבא שימש בית ספר לחברות לאומי, מעין כור היתוך של מהגרים ההופכים ל'ישראלים'.²⁴ לנוכח הרב תרבותיות בחברה, ביקש דוד בן-גוריון ליצור תודעה ממלכתית בקרב האזרחים. הוא שאף ליישם את עקרון הממלכתיות בשתי דרכים עיקריות: איחוד הקבוצות החברתיות

19 שם.

20 'ישראל נמצאת בשלוש יבשות במפה הספורטיבית', מעריב, 18.8.1957, עמ' 6.

21 'זיכוח ב"קול ישראל" על משלחות ספורט לחוץ לארץ', הצופה, 13.12.1954, עמ' 4.

22 יאיר גלילי, אל אל ישראל, עמ' 441.

23 חריף, ציונות של שרירים, עמ' 127, עמ' 282-302.

24 אורי בן אליעזר, 'מוזותה קולקטיבית לפוליטיקה של זהויות: צה"ל והחברה הישראלית בעידן משתנה', בתוך: משה נאור (עורך), צבא, זיכרון וזהות לאומית, ירושלים 2007, עמ' 13.

תחת רשות שלטונית אחת והפיכתן לחברה מגובשת.²⁵ בן-גוריון הועיד לצבא מקום מיוחד בתהליך גיבושו של העם, בשל היותו כלי ממלכתי שעשוי היה לעקוף מכשולים פוליטיים ומפלגתיים, להתגבר על נהלים ביורוקרטיים ולגייס את הדור הצעיר למשימות לאומיות.²⁶ 'הצבא יכול להיות מכשיר גדול לעיצוב אומה אחידה, לעיצוב דמותה התרבותית'.²⁷ מחקרים רבים דנו בתפקידים החברתיים והתרבותיים שמילא הצבא בשנותיה הראשונות של המדינה, תפקידים שחרגו מהתחום הביטחוני.²⁸ היוזמה לפעולות אלה באה דווקא מהצד האזרחי.²⁹ האבות המייסדים של המדינה ויורשיהם השאירו במתכוון את הגבולות בין התחום הביטחוני לזה האזרחי מטושטשים ועודדו קציני צבא לחדור לתחומים אזרחיים ולהשפיע עליהם.³⁰ צה"ל הרבה לעסוק בפעולות אזרחיות מובהקות בתחומים רבים: חינוך, השכלה, קליטת עלייה, טיפוח תרבות ועוד.³¹ הצבא לא היה נטע זר במסודות הספורט הישראלי, שכן עוד בתקופת היישוב היו הספורט והביטחון שלובים זה בזה. לפני הקמת המדינה מילאו ארגוני הספורט תפקיד חשוב בהגנה על יישובים מפני התקפות של פורעים ערבים.³² הספורט מילא תפקיד צבאי למחצה, והאגודות השונות אימנו צעירים ב'ספורט שימושי', ששימש מסווה לפעולות מגן.³³ אחרי קום מדינה קיבל הצבא על עצמו משימה נוספת בתחום הספורט – הסברה.³⁴ הספורט יכול היה לשמש מכשיר הסברתי יעיל ביותר.

- 25 אכירס ואחרים, **אנציקלופדיה לספורט**, עמ' 789.
- 26 זאב דרורי, **אוטופיה במדים**, באר שבע 2000, עמ' 3.
- 27 צבי צמרת, **ימי כור ההיתוך**, באר שבע 1993, עמ' 58, הערה 9.
- 28 ראו למשל, Moshe, *Civil-Military Relations in Israel*, New York 1995; Yehuda Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, New York 1995; Moshe Lissak, 'The Israel Defense Forces as an agent of Socialization and Education: A Research in Role-Expansion in a Democratic Society', in: Marcel Van Gils (ed.) *Structural and Cultural Changes in Military Education*, Rotterdam 1971, pp. 325-340; Uri Ben Eliezer, *The Making of Israeli Militarism*, Bloomington, ID 1998; Ben Halpern, 'The Role of the Military in Israel', in: John J. Johnson (ed.), *The Role of the Military in Underdeveloped Countries*, Princeton, NJ 1962, pp. 317-358, esp. p. 350.
- 29 משה ליסק, 'האתוס הבטחוני והמיתוס של ישראל כחברה מיליטריסטית', **תרבות דמוקרטית**, כרך 4-5 (2001), עמ' 198.
- 30 אורן ברק וגבי שפר, "הרשת הביטחונית" ישראל והשפעתה: גישה תיאורטית ואנליטית חדשה, בתוך: גבי שפר, אורן ברק ועמרים אורן (עורכים), **צבא שיש לו מדינה?**, ירושלים 2008, עמ' 21.
- 31 Moshe Lissak, 'The Civilian Components of Israel's Security Doctrine: The Evolution of 30 Civil-Military Relations in the First Decade', in: Ilan S. Troen and Noah Lucas (eds.), *Israel: The First Decade of Independence*, Albany, NY 1995, pp. 575-592.
- 32 Haggai Harif, 'Israeli Sport in Transition from a Mandatory Community to a Sovereign State: Trends of Continuity and Change', *Israel Affairs*, Vol 13, No. 3 (2007), pp. 529-533, esp. p. 533.
- 33 טלי בן ישראל, **מהלכה למעשה**, עמ' 218-224.
- 34 חריף, **ציונות של שרידים**, עמ' 127, 282-285.

התכנית לשיגורה של נבחרת לאומית לארצות הברית לעריכת משחקי ראוה בכדורגל נרקמה עוד לפני הקמת המדינה. ממשלת ישראל ארגנה את הנסיעה בלי לשתף את ההתאחדות לכדורגל. מטרת הנסיעה הייתה הסברה, דהיינו להציג לפני הציבור האמריקני את אחדותה וחוסנה של המדינה בכל השטחים, כולל הספורט. בעיצומה של מלחמת העצמאות החליטו ראשי המדינה על שיגורה של נבחרת ישראל בכדורגל למסע משחקים בארצות הברית. הממשלה ייחסה חשיבות רבה למסע זה מבחינת היחסים עם ארצות הברית, לכן הוטלה המשימה להכנת הנבחרת על צה"ל. השחקנים, שגויסו לצה"ל באותה עת, אמורים היו לעורר בקהל האמריקני רגשות הזדהות עם המדינה הצעירה, להגביר תרומות וליצור לובי אוהד בממשל האמריקני. העיתונות קראה להקפיד לבחור למסע רק 'שחקנים' לוחמים [...] רק כאלה שנטלו חלק במלחמה בפועל, רק עליהם נוכל לסמוך. על המשלחת להיות מורכבת על טהרת הלוחמים'. העיתונאים שאמורים היו ללוות את המשלחת ולסקר את המסע תודרכו: 'אף העיתונות הספורטיבית תדע לייצג את עצמה על ידי עיתונאים מגויסים – ותשמש על ידי כך לדוגמה'.³⁵

שלושה משחקים תוכננו לנבחרת: שניים בניו יורק ואחד בפילדלפיה. משום שהמלחמה בין הצבא הישראלי ובין צבאות ערב נמשכה עדיין, הוטל על שלטונות צה"ל לשחרר את השחקנים משירות צבאי ולארגן את המסע. עם סגל הנבחרת נמנו 34 מועמדים שכונסו למשך יותר משבועיים במחנה צבאי. למפקד מחנה האימונים מונה חבר מרכז הפועל, יעקב (זקו) פרחי. האימונים נערכו במתכונת צבאית: אימוני בוקר וערב שכללו ריצה, שחייה ו'לימוד טכסיסים וטכניקה'. נוסף על אימונים גופניים הם עברו הכשרה כשגרירים. בשעות הערב למדו ריקודי עם, שרו בציבור וקיבלו הרצאות בנושאים שונים.³⁶

בתום האימונים הוכרז על בחירתם של 17 שחקני סגל שיצאו לארצות הברית. הבחירה נעשתה על פי מפתח פוליטי. הפוליטיקה קבעה גם את מינוייהם של המאמן ושל ראשי המשלחת: שניים מהפועל, שניים ממכבי ונציג אחד של בית"ר.³⁷ אחד מחברי הסגל שנבחרו לצאת למסע, שחקן בית"ר יצחק גמבש, חבר האצ"ל לשעבר, נשאר בארץ משום שהקונסול האמריקני סירב להנפיק לו ויזה בנימוק שהיה טרוריסט.³⁸ שמותיהם של היוצאים למסע הומרו לשמות עבריים, כמקובל בקרב נציגי המדינה בשנותיה הראשונות.³⁹ למנהלי המסע מונו קציני צבא ובראשם סגן אלוף שמואל סוחר.⁴⁰ לקראת מסע הנבחרת לארצות הברית הופקדה מלאכת ההרכבה, שהיא תפקיד מקצועי טהור, בידי שמואל סוחר

35 י"ג, 'הרכב הנבחרת לארצות הברית על טהרת הלוחמים', על המשמר, 11.8.1948, עמ' 3.
 36 'עולה חדש בנבחרת ישראל לכדורגל', מעריב, 5.9.1948, עמ' 4; 'ר"ג', עם נבחרת הכדורגל של הצבא במחנה אימונים', דבר, 5.9.1948, עמ' 3.
 37 'לקח הכישלון של נבחרת ישראל', דבר, 24.10.1948, עמ' 5; בן פורת, ממשחק לסחורה, עמ' 116.
 38 ליפא לויתן, 'כדורגלני הנבחרת ליוגוסלביה', חרות, 14.8.1949, עמ' 3.
 39 חריף, ציונות של שרירים, עמ' 283.
 40 אמיר בן פורת, 'לכבר את ההמונים: לאומיות ואתניות בספורט', בתוך: יאיר גלילי, רוני לידור ואמיר בן פורת, במגרש המשחקים, רעננה 2009, עמ' 145-184, בייחוד עמ' 177-178, וכן, 'טרנסט המחוזות

במקום בידי מאמן הנבחרת דאז, אגון פולק, כפי שהתבקש. בחודשים ספטמבר ואוקטובר שיחקה הנבחרת שלושה משחקים נגד האמריקנים. באחד מהם, שנערך בפילדלפיה, הופיעה כ'נבחרת צה"ל'. בשלושת המשחקים הפסידה הנבחרת. המסע הסתיים בכישלון מבחינה מקצועית, אולם מבחינה פוליטית-תעמולתית נחל המסע הצלחה: קהל יהודי נהר למגרשים, ירועי שם מהפוליטיקה ומעולם הבידור באו לצפות בספורטאים הישראלים והעיתונות המקומית כתבה עליהם באהדה.⁴¹

מבחינת הסברה נחל מסע הכדורגלנים הצלחה גדולה, אך לא כך ראו ראשי בית"ר את מסע הכדורגלנים. בבית"ר המתינו לשובה של הנבחרת כדי לתקוף אותה בעיתונות. לטענתם מטרתו של המסע לארצות הברית הייתה להכשיל את מסעה המתוכנן של בית"ר לארצות הברית. אחת ממטרות המסע הייתה לעודד יהודים אמריקנים לתרום כספים לישראל. בית"ר תכננה זה זמן רב מסע משלה לגיוס כספים, ולאחר שובו של הנבחרת טענה שהמסע נועד 'לשמש כוח מניע ודוחף לשמאל, בתכנון, שנתגלו לנו רק עכשיו, במלחמה לכיבוש המגבית המאוחדת'. המשקיף, ביטאון הצה"ר (הציונים הרוויזיוניסטים) קרא 'לבטל אחת ולתמיד את היסודות הקובעים של פיפטי-פיפטי ושל "שמור לי ואשמור לך"'.⁴²

בעשור הראשון גברה מעורבותו של הצבא בספורט בישראל. למסעותיהן של נבחרות ספורט לאומיות נלוו דרך קבע קציני צבא בכירים.⁴³ תחרויות הספורט במסגרת הצבאית תפסו מקום נכבד בלוח השנה של הספורט הישראלי.⁴⁴ אירועי ספורט משותפים לצבא ולמועדוני ספורט אזרחיים היו עניין שבשגרה. לכבוד ציון אירועים חגיגיים נערכו תחרויות ספורט גדולות. סיום מלחמת השחרור נחגג במירוץ של מאות חיילים בירושלים ובמשחק כדורגל בין נבחרת הצבא לקבוצה אזרחית.⁴⁵ בנובמבר 1949 נערכו בתל-אביב תחרויות בכדורסל, באתלטיקה, בשחייה, בטניס שולחן ובאגרוף לכבוד יום השנה השני של חיל האוויר, בהשתתפות ספורטאי חיל האוויר וספורטאי הפועל. בתחרויות האתלטיקה השתתפה גם האלופה האולימפית בהדיפת כדור ברזל, היהודייה הצרפתייה מישלין אוסמאייר (משחק לונדון, 1948).⁴⁶

בנובמבר 1948 התקיים משחק הכדורסל הבין-לאומי הראשון במדינת ישראל. נבחרת הצבא שיחקה נגד קבוצה אמריקנית באולם 'ימק"א בירושלים ואף יכלה לה. העיתונות יצאה מגדרה כאילו מדובר היה באירוע לאומי: 'אכן היה זה מאורע גדול. כוחות מעולים – בחורים יהודים מהמשלטים ומהעמדות רוכזו בקבוצה אחת כשתלבושתם כחול לבן [...] נבחרת

של נבחרתנו', מעריב, 15.8.1958, עמ' 4.

41 בן פורת, שם, עמ' 178.

42 בן אליהו, 'אין חדש תחת השמש', המשקיף, 5.12.1948, עמ' 3.

43 מכתב עוזר ראשי של מזכיר הממשלה רם חביב לבן ציון פט, 28.2.1957, א"מ, ג-20/5548; פרוטוקול מס' 25 של הוועדה הבין-משרדית לקשרי ספורט בין-לאומיים, 5.8.1956, שם, ג-20/5548.

44 'מאי-אוגוסט 1951', בתוך: ישעיהו פורת ומשה לרר (עורכים), ספורט 50, בני ברק 1998.

45 זאב לקוויר, 'מרוץ קטמון', על המשמר, 1.12.1948, עמ' 1.

46 ליפא לוי, 'כוחם של האויראים גם באגרוף', חרות, 6.11.1949, עמ' 3.

צבא ההגנה בעיר הצליחה להדביר קבוצה אמריקאית [...] גם הגויים גמלו לנו – ומחאו לנו כף (היו מוכרחים לעשות זאת, כי בחורינו הדגימו משחק מהיר ומלא תכסיסים).⁴⁷ במהלך העשור הראשון התקיימו מספר משחקים בין נבחרת הצבא לבין קבוצות אזוריות וצבאיות מהארץ ומחו"ל.

במחצית השנייה של שנות החמישים התהדרו יחסיה של ישראל עם צרפת בתחומים ביטחוניים ואחרים. ב־7 במאי 1957 תוכננו לכבוד יום העצמאות משחקי ראויה של נבחרות הצבא בכדורגל ובכדורסל נגד נבחרות הצבא הצרפתי באצטדיון רמת גן, מיד לאחר מצעד צה"ל בחוצות תל אביב. משחקים אלה היו המפגש השלישי בין המדינות. הצבא הכשיר מגרש כדורסל במסלול הריצה מול היציע המרכזי. המשלחת הצרפתית מנתה 38 ספורטאים, מלווים וקצינים. נבחרת הכדורגל הצרפתית הגיעה מפריס וחיל האוויר שלח מטוס לאיסטנבול, שם שהו הצרפתים באותה עת, כדי להביאם לארץ. בראש מקבלי הפנים עמד אלוף משנה שמואל סוחר, שקבע את הרכב הנבחרת. נוסף על משחקים תוכננו לצרפתים קבלות פנים של ראשי העיריות של תל-אביב ושל חיפה.

סגל הנבחרות הישראליות מנה תשעים ספורטאים, שכונסו במחנה צבאי לאימונים. לאחר שנופו רוב המועמדים, נבחרו עשרים כדורגלנים ו־14 כדורסלנים, חלקם אנשי מילואים שנמנו עם טובי השחקנים בארץ. על ספורטאי הסגל הסופי נאסר לצאת ממחנה האימון ונמנעה מהם השתתפות במשחקי ליגה של קבוצותיהם האזוריות.⁴⁸ המשחק התקיים בנוכחות 35,000 צופים, ובהם ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, הרמטכ"ל משה דיין ושגריר צרפת בישראל, פייר ז'ילבר.⁴⁹ נבחרת הכדורגל של הצבא הישראלי שותפו שחקני נבחרת שנמנו עם נבחרת ישראל ו'גויסו' כאנשי מילואים. הנבחרת הישראלית ניצחה את הצרפתית בתוצאה 3:1. משחק הכדורסל היה שקול לכל אורכו. תוצאת המחצית הייתה 22:22. בהפסקה ירד הרמטכ"ל משה דיין מהבימה המרכזית ופנה לשחקנים המותשים: 'יש כוח לסיים את המשחק?'. מחווה זו הפיחה, ככל הנראה, רוח קרב בקרב השחקנים הישראלים, שעלו למגרש חדורי קרב וניצחו את הצרפתים בתוצאה 49:46.⁵⁰ נציין שהארגון הבין-צבאי הבין-לאומי גינה את הצבא הצרפתי בשל התמודדותו נגד הצבא הישראלי, משום שישראל לא הייתה חברה בארגון, בשל וטו של מצרים.⁵¹

המשחקים בין קבוצות הצבא לקבוצות האזוריות היו בדרך כלל פתוחים לקהל והציבור הגיע בהמוניו כדי לצפות בתחרויות. לעתים התגייסו קציני צה"ל והשתתפו גם הם באירועי ספורט בתשלום, שמטרתם הייתה תרומה לגופים אזוריים. בדצמבר 1958 התקיים משחק כדורגל בין אמנים לנבחרת ותיקי העיר פתח תקווה. נבחרת אמני תל אביב השתתפו

47 י' גול, 'ספורט בצבא', דבר, 5.11.1948, עמ' 7.

48 'ספורטאי צה"ל מתכוננים לקראת המפגש עם נבחרת צבא צרפת', שם, 19.4.1957, עמ' 9.

49 בן פורת, ממשחק לסחורה, עמ' 125.

50 'צבא ישראל גבר על צבא צרפת גם בכדורסל', חרות, 8.5.1957, עמ' 4.

51 ישראל אינה מתקבלת לארגון הבין-צבאי', שם, 20.2.1959, עמ' 1.

דמויות מפורסמות כרפאל קלצ'קין, חיים טופול, אורי זוהר וקצינים בכירים בצה"ל. הכנסות המשחק נתרמו לאגודות אילנשי"ל (ארגון שעסק בסיוע לנפגעי פוליו) ומד"א.⁵² מבחינה ארגונית אי אפשר היה לקיים פעילות ספורט משמעותית ללא הצבא. הצבא תרם גם לאווירה הידידותית ששררה באירועי הספורט המשותפים והקטין במקצת את המתח בין הפועל למכבי.⁵³

בשנת 1960 החרף המאבק הפוליטי בין מרכזי אגודות הספורט. הפניות הרבות לממשלה להסדיר את הספורט בישראל וכישלונותיה של הנבחרת הלאומית במשחקים האולימפיים ברומא הכשירו את הקרקע לארגון מחדש של מבנה הספורט.⁵⁴ בן-גוריון הורה על הקמתה של ועדת סקר הספורט לבדיקת מצב הספורט במדינה. שלושת חברי הוועדה, ראובן דפני, חבר הפועל ישראל אשל והעיתונאי נחמיה בן אברהם, פנו לציבור וביקשו הצעות לשיפור הספורט במדינה.⁵⁵ הוועדה קיימה 72 ישיבות וברו"ח שהמלצותיו תאמו לגישה הממלכתית של בן-גוריון, המליצה על שינוי יסודי במבנה הספורט בארץ. הסעיף הראשון ברו"ח חייב להכפיף את הספורט למשרד ראש הממשלה: 'גוף זה, חייב להיות במסגרת משרד ראש הממשלה, ישמש מוסד גג להתאחדויות, לארגונים ולמוסדות הספורט הקיימים, יעודד יכוון ויפקח עליהם'.⁵⁶

ליישומה של הגישה הממלכתית בתחום הספורט המליצה הוועדה להכליל את נציגי הצבא במועצה הלאומית לספורט – גוף מייעץ שעתיד לשמש רשות המנהלת את ענייני הספורט במדינה. אחד מתפקידי המועצה היה 'לקבוע את המדיניות של הספורט הישראלי בזירה הבין-לאומית מתוך אבחנה פוליטית, ביטחונית [...] לשם הבטחת האינטרסים הממלכתיים והיוקרה הלאומית'.⁵⁷ לגוף זה יהיו 'סמכויות חוקיות לערוך חקירה בכל עניין שיראה לה ותוצאות חקירתה יובאו לידיעת הציבור ו/או הנוגעים בדבר'. הוועדה, שהייתה כאמור גוף אזרחי, המליצה למנות קצין בכיר של הצבא כנציגו של הרמטכ"ל.⁵⁸

ב-1961 נוסדה רשות הספורט הממלכתית על פי המלצתה של ועדת סקר הספורט, שהחליפה את הגופים שקדמו לה. הרשות הייתה כפופה למשרד החינוך ובראשה עמד ראובן דפני. כפיפותה של רשות הספורט למשרד החינוך לא מנעה את מינוייהם של קציני צבא לתפקידי מפתח בספורט הישראלי. אדרבה, שילובם של קצינים בכירים בתפקידים ניהוליים במוסדות ספורטיביים היה מקובל באותן שנים. כחלק מתפקידיה הרשות תיווכה בין צה"ל למוסדות הספורט בנושא שחרורם של ספורטאים לתחרויות ולאומנים. ספורטאים מעטים

52 'משחק כדורגל בין אמנים קשישים ו"אולד-בויס"', שם, 8.12.1958, עמ' 4.
 53 בן פורת, *משחק לסחורה*, עמ' 120-121.
 54 חריף, *ציונות של שרירים*, עמ' 365.
 55 אלכסנדר אלכסנדרוני, 'הודעה מטעם ועדת הסקר', *מעריב*, 13.6.1960, עמ' 9.
 56 מסקנות והמלצות ועדת סקר הספורט של ראש הממשלה, אמ"ו, תיק 538-3/5.41, עמ' 4.
 57 שם, עמ' 12-13.
 58 שם.

נהנו מההסכם שהושג בין צה"ל לרשות הספורט הממלכתית, משום שהאחרונה תמרנה בין שתי מגמות סותרות: הצורך לייצג את האינטרסים של הספורט ותפיסת השירות הצבאי כערך עליון. המתח בין שתי המגמות משתקף ממכתב ששלח מנהל הרשות, ראובן דפני, אל מחלקת הכדורגל של מכבי נתניה, שביקשה להגדיל את מכסת הספורטאים המשוחררים: 'אמנם אמת היא כי עלה בדידנו להשיג הסדר עם שלטונות צה"ל לפיו תינתן אפשרות לשחקני ליגה לאומית המשרתים בצה"ל להתאמן באגודותיהם ולהופיע במשחקי ליגה. לא הגענו ואף לא ניסינו להגיע להסכם לפיו תהפוך התעסקות ספורטיבית להשתמטות ממילוי חובה לאומית'.⁵⁹

נוסף על הקמת הרשות עשו בן-גוריון וממשלתו שימוש רב בספורט ככלל ובכדורגל בפרט, להשגת יעדים לאומיים.⁶⁰ הספורט עצמו לא עניין את בן-גוריון. יחסו לאגודות הספורט היה אינסטרומנטלי פונקציונלי, אמצעי למימוש יעדים לאומיים.⁶¹ הגשמת היעדים הייתה מורכבת עקב המאבקים הפוליטיים בין האגודות, הפועל ומכבי. אחת הדרכים להתעלות מעל המאבקים הייתה גיוסן של דמויות ממלכתיות מקובלות על הכול ומינוין לתפקידים רגישים השרויים במחלוקת. גישה זו עלתה בקנה אחד עם דרכו הריכוזית של בן-גוריון.⁶² קצינים בכירים בצה"ל, בעיקר המקורבים לו, נבחרו לסייע בבנייתו ובפיתוחו של הספורט בישראל. להלן נדון במינויים בולטים של קצינים לתפקידים ממלכתיים ובמעורבותם בתחום הארגוני ובתחום המקצועי, לפני ואחרי הקמתה של רשות הספורט ב-1960.

עסקני ספורט במדים

רוב הקצינים שמונו לתפקידים במוסדות הספורט בישראל השתייכו למערך המילואים של צה"ל. הרמטכ"ל יעקב דורי מונה ליושב ראש ועדה לקביעת מבנה ההתאחדות לספורט בישראל. עו"ד אהרון חוטר ישי מונה לתפקיד יושב ראש ההתאחדות לספורט. עו"ד חוטר ישי, מנאמניו של בן-גוריון, היה דמות ממלכתית ומשפטן ידוע. עם הקמת המדינה הקים את המערכת המשפטית של צה"ל, עמד בראש מחברי החוקה הצבאית ושימש כפצ"ר הראשון. לאחר שחרורו ב-1952 בדרגת אלוף משנה, מילא שורה של תפקידים ממלכתיים בשליחות המדינה. במאוס 1964 מונה בידי שר החינוך דאז, זלמן ארן, לפשר ולגשר בין הפועל למכבי כמאבק על ההגמוניה בהתאחדות לספורט. בתפקידו התבקש גם לנסח ולערוך את התקנון החדש של ההתאחדות לספורט, את תקנוני המשנה של הענפים השונים ולכהן כיושב ראש

59 מכתב ראובן דפני למחלקת הכדורגל באגודת 'מכבי' נתניה, 26.12.1960, א"מ, תיק גל-1375/3.

60 חיים קאופמן, 'בן גוריון, אגודות הספורט הלאומיות והפעילות הגופנית', רוח הספורט, כרך א, גיליון 1 (2015) (להלן: קאופמן, בן גוריון והספורט), עמ' 43-59 בן פורת, כדורגל ולאומיות, עמ' 83-88.

61 קאופמן, שם, עמ' 43-59.

62 שם, עמ' 13.

עד לאישורם באספה הכללית.⁶³ חוטר ישי נענה לפניות והצהיר: 'ראיתי בפניותיו של ראש הממשלה ושל שר החינוך מעין פקודה ציבורית'⁶⁴ כהונתם של אנשי צבא בתפקידים אזרחיים לא יצרה, לכאורה, בעיה של עירוב התחום הצבאי באזרחי משום שהם השתחררו מצה"ל בטרם מונו לתפקידים אלה. לעומת זאת מעורבותם של קציני צה"ל בשירות פעיל בספורט בישראל גרמה לעתים לטשטוש תחומים. שני הצדדים, האזרחי והצבאי, הפיקו תועלת מכך. דוגמה לכך יש בפרוטוקול של ועדת המשנה של רשות הספורט מ-1954. דב אלדובי, אז רב סרן בצה"ל, זומן לוועדה ותיאר לפניו את הקשר בין צה"ל לגופים אזרחיים:

הקשר בין הצבא לאזרחים מתבטא: א. במתן עזרה בציוד ספורט לאזרחים. ישנו ציוד ספציפי שקיים רק בצה"ל ואנו בדרך כלל נותנים אותו. ב. ניצול מתקני ספורט אזרחיים כנגד תשלום מוקטן, או בחינם. ג. עזרה בשחרור ספורטאים לנסיעות לחו"ל. ד. שחרור מדריכי ספורט לעזרת האגודות. ה. עזרה במדריכים אזרחיים כנגד תשלום. ו. קבלת שופטים מקרב אגודות הספורט. ז. לעתים – תחרויות ספורט נגד אזרחים, ביזמת המפקד האחראי ליחידה.⁶⁵

דוגמה נוספת לעירוב התחומים, הצבאי והאזרחי, הן מסקנות והמלצות ועדת סקר הספורט. הדו"ח, שהמלצותיו תאמו לגישה הממלכתית של בן-גוריון, חייב שינוי יסודי של מבנה הספורט בארץ. צעד חיוני ראשון בדרך להבראת הספורט במדינה היה, לדעת רבים, ההכרח להרחיק ממנו ככל האפשר את ה'מפלגתיות'.⁶⁶ לכן חייב הסעיף הראשון בדו"ח את שיוך הספורט למשרד ראש הממשלה: 'גוף זה, חייב להיות במסגרת משרד ראש הממשלה, ישמש מוסד גג להתאחדויות, לארגונים ולמוסדות הספורט הקיימים, יעודד יכוון ויפקח עליהם'.⁶⁷ ליישומה של הגישה הממלכתית בתחום הספורט, המליצה הוועדה על שיתופם של נציגי הצבא במועצה הלאומית לספורט – גוף מייעץ, שעתידי היה לשמש רשות המנהלת את ענייני הספורט במדינה. אחד מתפקידיה של המועצה היה 'לקבוע את המדיניות של הספורט הישראלי בזירה הבין-לאומית מתוך אבחנה פוליטית, ביטחונית [...] לשם הבטחת האינטרסים הממלכתיים והיוקרה הלאומית'.⁶⁸ הוועדה המליצה שלגוף זה יהיו 'סמכויות חוקיות לערוך חקירה בכל עניין שיראה לה ותוצאות חקירתה יובאו לידיעת הציבור ו/או לנוגעים בדבר'. הוועדה, שהייתה כאמור גוף אזרחי, המליצה למנות קצין בכיר של הצבא

63 אלכס דורון, 'שר החינוך יוזמן לשיבת הנהלה החדשה של ההתאחדות לספורט', מעריב, 20.1.1964, עמ' 10.

64 'שכח את המריבות ונדאג לעתיד הספורט', שם, 6.1.1964, עמ' 6.

65 פרוטוקול ועדת המשנה לחינוך גופני, 27.7.1954, עמ' 3, אמ"ו, תיק 5.17/94.

66 חריף, ציונות של שרירים, עמ' 258.

67 מסקנות והמלצות ועדת סקר הספורט של ראש הממשלה, אמ"ו, תיק 5.41/3-538, עמ' 4.

68 שם, עמ' 12-13.

כנציגו של הרמטכ"ל.⁶⁹ להלן נדון במינויים בולטים של קצינים לתפקידים ממלכתיים ובמעורבותם בתחום הארגוני ובתחום המקצועי.

דב אלדובי נולד ב־1920 בפולין ועלה ארצה בגיל שנתיים. בילדותו שיחק כדורסל וכדורעף. ב־1939 יצא ללמוד חינוך גופני בדנמרק. כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה חזר לארץ. בבואו גויס לקורס הראשון של החג"ם (חינוך גופני מורחב), שהיה הכנה ל'הגנה' במסווה של פעילות גופנית. בשנות הארבעים שימש מורה לחינוך גופני בכמה בתי ספר ואף הורה בקורס הראשון של הכשרת מורים לחינוך גופני (1944-1945) שנערך בתל-אביב. לאחר המלחמה חזר אלדובי לדנמרק להשלמת לימודיו ומשם המשיך לאוניברסיטת ניו יורק ללימודי התואר השני. כשפרצה מלחמת השחרור חזר לארץ, נלחם כמ"פ בגדוד 52 בגבעתי ואף נפצע בקרבות. ב־1949 הושאל לרשות הספורט כדי לפקח על החינוך הגופני בישראל, ובהסכמת שלטונות צה"ל יצא לארצות הברית להשלמת לימודיו האקדמיים. כשסיים את לימודיו חזר לארץ ומונה לראש ענף כושר קרבי. במסגרת תפקידו הקים את מחנה 'גדעון' לכושר קרבי. אלדובי נסע שוב לארצות הברית ללימודי התואר השלישי, וב־1960 חזר לארץ.⁷⁰

ברומה לאלדובי, גם סגן אלוף אריה הלוי היה קצין אימון גופני בצה"ל. הלוי נולד בעין חרוד ב־1925 ובגיל שנתיים עבר לפתח תקווה. הוא עסק באתלטיקה קלה ושיחק כדורגל, תחילה במכבי פתח תקווה ואחר כך בקבוצת הפועל המקומית. ב־1948 גויס לצה"ל ושירת כמפקד פלוגה בחטיבת אלכסנדרוני. בהמשך שירת במגוון תפקידי שדה: מפקד גדוד, סגן מפקד חטיבה, מפקד בסיס הדרכה וראש ענף אימון גופני של צה"ל.⁷¹ ביולי 1968 פנה מנהל רשות הספורט דאז, עשהאל בן דוד, לשלטונות צה"ל בבקשה למנות את הלוי לסגנו ולראש מדור ההדרכה ברשות הספורט במקומו של שלום חרמון. נציבות שירות המדינה ושלטונות צה"ל סיכמו על השאלתו של הלוי לרשות הספורט, בעוד צה"ל ממשיך לשלם את משכורתו.⁷² במסגרת תפקידו האזרחי יצא הלוי לשלושה חודשים לקורס ניהול שערך צה"ל. הצבא מימן את עלות הקורס.⁷³ כשפרש מעבודתו במכון וינגייט ברוך בג, מנהלו ומייסדו, מינה משרד החינוך כמה ועדות בחירה לאיתור מועמדים לתפקיד המנהל ולאחר מיון קפדני הוחלט למנות את הלוי.⁷⁴ הלוי הושאל בידי צה"ל למכון וינגייט ב־1969, עד שפרש משירות קבע. לאחר מכן ניהל את המכון עד פרישתו, באוקטובר 1990.

69 שם.

70 'הר"ר הראשון לחינוך גופני: ד"ר דב אלדובי ז"ל (1920-2009)', נדלה בתאריך 24.6.2014 מן האתר דינמי און-ליין, מס' 29, ינואר 2010, www.wingate.org.il/Index.asp?CategoryID=634&ArticleID=5200&VolumeID=31

71 מכתב עשהאל בן דוד לאהרן ירליו, 'מר אריה הלוי', 6.1.1969, אמ"ו, תיק 5.01/22.

72 רשות הספורט העבירה לצה"ל את משכורתו של הלוי. מכתב מאיר בקליניק למנהל הסגל, 'הנדון: סא"ל אריה הלוי', שם, תיק 5.01/22.

73 מכתב הלוי לירליו, 'צאתי לבי"ס לניהול', שם, תיק 5.01/22.

74 מכתב בן דוד לירליו, 'מר אריה הלוי', 6.1.1969, שם, תיק 5.01/22.

קצין צה"ל נוסף שהושאל לרשות הספורט היה משה ('מוסה') זוהר (פינקל). זוהר נולד ב-1918 בפולין ועלה לארץ ב-1921. זוהר מונה לאחראי לאימון הגופני בפלמ"ח בשנים 1942-1948. הוא למד במדרשה למורים לחינוך גופני והשתלם בבית הספר הגבוה לחינוך גופני בדנמרק (1947) ובאוניברסיטת ניו יורק (1957-1958). עם הקמת המדינה היה מראשוני הקצינים לאימון גופני בצה"ל. בסוף שנות החמישים מונה לאחראי לכושר הקרבי של צה"ל. בתפקיד זה פעל לקיומן של צעדות משותפות לחיילים ולאזרחים. תחרות הצעידה הארצית הראשונה שארגן נערכה ביוני 1956.⁷⁵ בתחילת שנות השישים מונה למפקד הגדנ"ע.⁷⁶ בפברואר 1964 פנה ראובן דפני, שעמד בראש רשות הספורט, לסגן אלוף זוהר וביקשו להצטרף לוועדת התיאום של הרשות – למעשה ההנהלה שלה. חברי הוועדה ברוך בג, חיים ויין, שלום חרמון ורפאל פנון התנו את הצטרפותו בכך שישימש כנציגו הרשמי של צה"ל.⁷⁷ הרמטכ"ל דאז, יצחק רבין, אישר את המינוי וזוהר מונה לחבר בה.⁷⁸

קצינים בשירות פעיל בצה"ל תרמו לפיתוחם של ענפי ספורט שונים, שלהם הייתה גם גרסה צבאית. פיתוחם עשוי היה לתרום למערך הלוחם של צה"ל. הדוגמה הטובה ביותר לכך היא ענף הקליעה. באמצע שנות השישים התמנה משה זוהר, שכניתיים עלה לדרגת אלוף משנה, ליושב ראש ועדת הקליעה הארצית. במסגרת תפקידו עמד בראש משלחת ישראל למשחקי אסיה ב-1967.⁷⁹ הבולט ביותר בענף הקליעה היה סגן אלוף אלכס אלירז אלירז תרם באופן משמעותי לפיתוח הקליעה הספורטיבית והקליעה הצבאית. אלירז (אלישביץ) נולד ב-1914 ברוסיה. כשהיה בן שמונה עלתה משפחתו לארץ והתיישבה בפתח תקווה. הוא החל את פעילותו הביטחונית בגיל 14 כשהתגייס ל'הגנה' כקשר. בתקופת המאורעות התגייס כנוטר למשטרה הבריטית. ב-1944 התגייס לבריגדה היהודית, ובה שירת כסמל צלפים. ב-1948 מינה אותו מפקד אגף ההדרכה ולימים הרמטכ"ל, חיים לסקוב, למדריך ראשי בקורס הצלפים הראשון של צה"ל. עד 1956 שירת בצה"ל בתפקיד קצין קליעה במחלקת הדרכה במטכ"ל והחל בארגון הקליעה הספורטיבית במדינה. הוא האמין שעיסוק בקליעה אזרחית יוצר תשתית לרמת קליעה משופרת בצבא ובכך מחזק את ביטחון המדינה.⁸⁰ לדבריו 'הקליעה, על אף היותה ספורט, זקוקה לעזרה ואף לאימוץ על ידי צה"ל. הקלע האזרחי – חייל מילואים הוא; והקלע מישראל, בזירה הבינלאומית, את צה"ל הוא מייצג'.⁸¹ ואכן, ב-1949 הוא פנה לאלוף חיים לסקוב בבקשה לסייע במיסוד הקליעה כספורט 'כדי להרים את רמת הקליעה ועם זה את הכושר המלחמתי של הצבא יש

75 'תחרות הצעידה הראשונה תתחיל ביום ב', חרות, 1.6.1956, עמ' 8.
 76 ברוך שיינברג וי' ברוש, 'שר החינוך בעסקי ספורט', מעריב, 16.1.1972, עמ' 10.
 77 פרוטוקול ועדת התיאום, 23.4.1964, עמ' 1, אמ"ו, תיק 31 / 517.
 78 פרוטוקול ועדת התיאום, ללא תאריך, עמ' 1, שם, תיק 31 / 517.
 79 'נשיאות ההתאחדות אישרה הרכב נבחרת הקליעה לטוקיו', מעריב, 5.7.1967, עמ' 5.
 80 'הקליעה הספורטיבית בישראל: כל ההתחלות', פרקים מיומנו של אלכס אלירז, אמ"ו, תיק 3535.
 81 אלכס אלירז, 'כיצד יוצגה ישראל במוסקבה באליפות העולם בקליעה 1958', מערכות, גל' 117, מארס 1959, עמ' 68.

לאמן את כל היישוב בקליעה למטרה בכל המסגרות האפשריות, בעיקר בשורות הנוער, החל מבית ספר.⁸² לסקוב קיבל את הרעיון והחליט לשגר את אלירו לשוויץ, בה הייתה פעילות ענפה בשטח הקליעה. בסוף 1949 יצא אלירו לשוויץ, סייר במטווחים, במועדוני קליעה, במפקדות צבא ונפגש עם אנשים מרכזיים בתחום זה. כשחזר הביא עמו שרטוטים של המטווחים השונים וציוד קליעה חדיש. לאחר שובו לארץ, בשנת 1950, החל לארגן את ועדת הקליעה הארצית בברכת מחלקת ההדרכה של המטכ"ל. הוועדה כללה נציגים בעלי אינטרסים שונים בתחום השימוש בנשק: הצבא, המשטרה, אגודת הציידים, הגדנ"ע, הפועל, משרד המשפטים ונציג בתי מסחר לנשק. יושב הראש היה סגן אלוף אלירו כנציג הצבא. הוועדה פעלה שנים רבות תחת חסותה של מחלקת ההדרכה של צה"ל, עד שהפכה מאוחר יותר חלק מההתאחדות לספורט בישראל.

הוועדה הקימה מרכז קליעה צבאית ואזרחית, גוף שפעל במתכונת צבאית. אחת ממטרותיו המוצהרות של המרכז הייתה ארגון אגודות קליעה אזרחיות. הצבא לקח על עצמו את הקמתם של המטווחים האזרחיים בערים השונות, את אחזקתם ואת אספקת הציוד והנשק עבורם, ואף סיפק תחמושת בחינם לתלמידים בבתי ספר שהתאמנו בקליעה. הנהלת המרכז קבעה שהמטווחים הצבאיים יעמדו לרשות האזרחים ואלה האזרחיים יעמדו לרשותן של יחידות צה"ל.⁸³ תרומתו של אלכס אלירו לקליעה הספורטיבית והצבאית הייתה רבה. אלירו הקים את בית הספר לצלפים של צה"ל, פיתח מכשיר לתיאום כוונות של נשק קל הנקרא על שמו, 'אלירו', ופיתח טלסקופ צלפים שנקרא 'נמרוד'. הוא היה פעיל גם בקליעה הספורטיבית והשתתף במשחקים האולימפיים בהלסינקי (1952) ובאליפות העולם בקליעה במוסקבה (1958).

בוועדת הקליעה הארצית כיהנו באופן קבוע קצינים בשירות פעיל. נמנו עמם רס"ן יצחק גולדשטיין וסרן שמואל לובין, שכיהנו לסירוגין כיושב ראש וכמזכיר הוועדה.⁸⁴ בעת שיצאה המשלחת למוסקבה כיהן קצין צה"ל בכיר, אלוף משנה צבי הורביץ, כראש ועדת הקליעה הארצית.⁸⁵ קצינים בשירות פעיל בצה"ל תרמו גם לענפי ספורט שלא נועדו לפתח מיומנויות צבאיות, כגון סגן אלוף יהודה כרמי, יושב ראש ועדת הסיוף הארצית. מינוי בולט היה זה של שמואל סוחר לתפקידים בספורט הישראלי ובעיקר בענף הכדורגל, המשמש דוגמה לחשיבות שניתנה למעורבותם של קצינים בכירים בניהול הספורט בישראל. סוחר נולד ב-1920 בדרזדן, גרמניה. בצעירותו היה כדורגלן ואתלט בקבוצת 'בר כוכבא'. עם עלייתו ב-1936 בעליית הנוער התיישב בקבוצת שילר. סוחר החל את הקריירה הצבאית שלו כתותחן בבריגדה היהודית והשתחרר מהצבא הבריטי ב-1946 בדרגת סרג'נט-מייג'ור

82 מכתב אלכסנדר ילישיביץ לראש אג"מ/מה"ד, 'הקליעה כמטרה', ספטמבר 1949, אמ"ו, תיק 3535, עמ' 9.

83 מכתב אלכסנדר ילישיביץ, ארגון המרכז לקליעה, ספטמבר 1949, שם, תיק 3535, עמ' 11.

84 ביולטין ההתאחדות לספורט, 10.1.1957, שם, תיק 1.20/7.

85 מכתב צבי הורביץ לספורטאי המשלחת, שם, תיק 1.20/1.

(סגן אלוף). עם הקמת המדינה התגייס לשירות קבע בדרגת סגן אלוף (לימים תת-אלוף) ומילא שורה של תפקידים במטכ"ל. סוחר היה ממקימי חיל התותחנים של צה"ל ובהמשך הקריירה הצבאית שלו כיהן כקצין שלישות ראשי וכמפקד הצבא במרחב חיפה. בזכות עברו הספורטיבי מונה ב-1950 ליושב ראש ועדת הספורט העליונה של צה"ל. הוא פיתח את תכניות הספורט של הצבא ותכנן את אליפויות צה"ל בענפים השונים.⁸⁶ בצד פעילותו הביטחונית קיבל משלטונות צה"ל היתר מיוחד לכתיבת מאמרים בעיתונות הספורט.⁸⁷ ב-1952 מונה לתפקיד ממלכתי בתחום הספורט.

ביולי 1952 התקיימו המשחקים האולימפיים בהלסינקי. ישראל יחסה חשיבות רבה להופעתה במשחקים וממשלת ישראל הקציבה 15,000 ל"י להכשרתה של נבחרת ייצוגית. הוועד האמריקני לקידום הספורט בישראל וצה"ל נרתמו לעזרה. לראשונה ייצגו 26 ספורטאים ישראלים את המדינה במשחקים ואיש לא ציפה להישגים משמעותיים בתחרויות. המטרה העיקרית הייתה ייצוג המדינה בזירה העולמית. העיתונות צפתה מראש את הכישלון: 'אלה הם פני הדברים בספורט הישראלי [...] הספורט כולו בארצנו על רמה נמוכה, לכן, גם אין לנו סיכויים כלשהם לצאת בכבוד להלסינקי ולכן גם לא התכוננו בעוד מועד לאולימפיאדה, כמו שזה נעשה בכל ארצות תבל'.⁸⁸ ואמנם, את ההישג הגבוה ביותר קבע הקופץ למים יואב רענן שסיים תשיעי. שאר הספורטאים כשלו.

כשחזרה המשלחת לארץ היו מי שראו בהופעתה כישלון חרוץ, לאו דווקא בשל הכישלון הספורטיבי אלא בשל 'מחדלי מנהיגות' של המלווים הרבים שנספחו אליה.⁸⁹ אלחנן ישי, מקורבו של בן-גוריון שנכח בהלסינקי, תיאר לו את ההתנהגות גסת הרוח של המשלחת למארחיה ולחברי הקהילה היהודית בפנילנד. התיאור הכעיס את בן-גוריון, בגלל הפגיעה בתדמיתה של ישראל, והוא הורה על הקמת ועדת בירור ממשלתית לבריקת ההאשמות שהוטחו בחברי המשלחת.⁹⁰ בראש הוועדה עמד סגן אלוף שמואל סוחר ושני חבריה האחרים היו יצחק לוי וחיים דגן. בן-גוריון דרש שהוועדה תדון, נוסף על בעיות ההתנהגות של הספורטאים והמלווים והרושם העגום שהשאירו על המארחים, גם בשאלת קידום הספורט בישראל.

הוועדה פעלה במשך שלושה חודשים ודנה בהיבטים שונים של הפעילות הספורטיבית בישראל כגון: היחסים בין מרכזי הספורט, תמיכת הממשלה בספורט, ההכשרה הגופנית בבתי הספר ובצה"ל. המסקנה המרכזית של ועדת הבירור הייתה שיש למנות ועדה עליונה לספורט הציבורי במדינה. הוועדה עתידה הייתה לשמש סמכות עליונה בתחומים רבים בספורט בישראל: מתן המלצות לחלוקת התקציב לארגוני הספורט, בורות בין ארגוני

86 'יצא מחיפה כתותחן, חוזר אליה כמפקד', מעריב, 3.2.1960, עמ' 10.

87 אורי זמרי וישראל פז, מי ומה בספורט, מרחביה 1959, עמ' 290.

88 חיים אברהם, 'קברניטי הספורט בישראל', חרות, 4.5.1952, עמ' 3.

89 שם.

90 קאופמן, בן גוריון והספורט, עמ' 52-53.

הספורט, הפעלת אליפויות וליגות, תיאום הפעולות הספורטיביות עם המשטרה ועם הצבא, פיקוח על הרכב משלחות ספורט לחו"ל והסמכה של שופטים. ועדת הבירור המליצה גם להעניק לוועדת הספורט העליונה סמכויות בתחום המקצועי הטהור, כמו קביעת הרכבי הנבחרות, בנימוק ש'כל משלחת ספורטיבית לחו"ל הנה שליחת הציבור הישראלי ויש לשמור על רמת הופעתה הספורטיבית והחברתית. תפקיד זה יוטל על הוועדה העליונה לספורט'.⁹¹ ועדת הבירור, בראשותו של סוחר, הציעה שנציגי צה"ל יהיו חברים בוועדה זו.⁹² בשנות החמישים סוחר הכין, הוביל והרכיב את סגל נבחרת ישראל בכדורגל. בשנת 1956 הוגרלה ישראל לשחק מול נבחרת ברית המועצות במסגרת המשחקים הקדם-אולימפיים. שני המשחקים שנערכו בין הנבחרות חרגו מבחינתה של ישראל מן ההיבט הספורטיבי, שכן במארכס 1953 ניתקה ברית המועצות את יחסיה הדיפלומטיים עם ישראל וחיידשה אותם זמן קצר לפני המשחקים המיועדים, ביולי 1956. ממשלת ישראל הקנתה למשחקים חשיבות רבה עקב ההזדמנות 'לחמם' את היחסים עם ברית המועצות והרצון ליצור קשר עם היהודים הרבים שחיו במדינה ושהיו מנותקים מהעולם הסובב אותם. המשחק הראשון מן השניים נערך במוסקבה ובראש המשלחת עמד שמואל סוחר, שהתפטר לשם כך מצה"ל בהוראת הרמטכ"ל. ישראל הובסה 0:5. כאשר הגיעה נבחרת ברית המועצות למפגש הגומלין בתל-אביב, יצאו המארכים מגדרם בקבלת פני האורחים. נערכו להם ביקורים וקבלות פנים בקיבוץ ובמוסדות ההסתדרות כדי להדגיש את ההיבטים הפוליטיים והלאומיים של המפגש. באותה תקופה אימן האנגלי ג'ק גיבונס את הנבחרת הלאומית הישראלית. גיבונס היה שחקן הלאומי של נבחרת אנגליה ומאמנן של קבוצות אירופיות בכירות. מפאת חשיבותו של המשחק והאינטרס הלאומי, ממשלת ישראל לא רצתה שזר יחליט מה יהיה הרכב הנבחרת, אף על פי שהיה מומחה בעל שם עולמי.⁹³ שמואל סוחר, שחזר בינתיים לשיירות צבאי בדרגת אלוף משנה, נקרא שבוע לפני המשחק למשרדי ההתאחדות, שם נמסר לו כי בעקבות דיווחים על מה שקרה במוסקבה, התערכו גורמים ממשלתיים והחליטו להפקיע מהמאמן גיבונס את ההחלטה על הרכב ולהעביר את האחריות אליו.⁹⁴ הרמטכ"ל משה דיין נתן את אישורו למינוי.⁹⁵ גיבונס התרעם על ההחלטה, שהותירה בידיו רק את מלאכת הייעוץ לקביעת הרכב, אולם משום שההחלטה על מינויו של סוחר התקבלה בדרג פוליטי לא יכול היה לערער עליה.⁹⁶ ב-31 ביולי 1956 נערך משחק הגומלין. 65,000 צופים נכחו באצטדיון רמת גן וכל צמרת השלטון ישבה ביציע הכבוד. אזרחי המדינה נצמדו למקלטי

91 חריף, **ציונות של שרידים**, עמ' 301-302.

92 דו"ח הוועדה לבירור פרשת הופעתה של משלחת ישראל באולימפיאדה ה-15 בהלסינקי, אמ"ו, תיק AD1.19/62, עמ' 5.

93 בן פורת, **כדורגל ולאומיות**, עמ' 88.

94 אביעד פוהורילס, 'סטלמך השווה', **ידיעות אחרונות**, 6.11.1996, עמ' 7.

95 'טרוסט המוחות של נבחרתנו', **מעריב**, 15.8.1958, עמ' 4.

96 אהרון להב, 'הבורר בפרשת להב חרג מסמכותו', **דבר**, 17.8.1956, עמ' 7.

הרדיו כדי להאזין לדיווחו של השדרן נחמיה בן אברהם. המשחק הסתיים בניצחון הנבחרת הסובייטית 1:2. הבקעתו של השער הסובייטי בדקה ה־66 עוררה התרגשות רבה בקרב הצופים והציבור כולו.⁹⁷

'הצלחתו' של סוחר הביאה למינויו כמרכיב סגל הנבחרת במשחקים נוספים. הוא קבע את הרכב הנבחרת למשחקים נגד נבחרת המילואים של צרפת ב־1957 (ישראל הפסידה 4:5), נגד נבחרת וולס (ישראל הפסידה 0:2) ולקראת משחקי אסיה בטוקיו ב־1958.⁹⁸ הפסדי הנבחרת לא מנעו מכתבי העיתונות לשבח את מרכיב הקבוצה כשותף להישגיה הגדולים: 'שותף להישג הוא בלי ספק מרכיב הנבחרת, אלוף משנה שמואל סוחר'.⁹⁹ מעורבותו של סוחר בספורט הישראלי גדלה עם השנים. הוא מונה לנציג הצבא בוועדה הספורטיבית האולימפית לקראת המשחקים האולימפיים ברומא (1960), שאליהם יצא כסגן ראש המשלחת.¹⁰⁰ לוועדה זו היו סמכויות נרחבות: ארגון תחרויות מבחן, קביעת 'מינימום אולימפי', קביעת מאמנים והרכבת המשלחת הישראלית.¹⁰¹ ב־1963 מונה סוחר למנהל טכני וליועץ מקצועי לנבחרת ישראל בכדורגל וב־1964 מונה למנהלה של נבחרת ישראל בכדורסל. במסגרת התפקיד הכין את הנבחרת הלאומית לתחרויות הקדם־אולימפיות בז'נבה, שוויץ.¹⁰²

בראיון שהעניק לעיתון **חדשות הספורט**, הסכים סוחר שהסכם ה'פיפטי־פיפטי' אינו משביע רצון. לטענתו, ההסכם עצר את התקדמותם המקצועית של הענפים משום שנבחרות ישראל לא הורכבו על בסיס החלטות מקצועיות אלא על בסיס מספר שווה של נציגי המרכזים בנבחרת הלאומית. בהיותו ראש ועדת הבריקה שמונתה לחקור את כישלון המשלחת האולימפית למשחקי הלסינקי (1952), מתח ביקורת על הסכם ה'פיפטי־פיפטי', אף על פי 'שנציגי מכבי והפועל ניסו להוכיח, באותות ובמופתים, שזוהי הדרך היחידה המתאימה לנו'.¹⁰³ סוחר סבר ששני הצדדים, הפועל ומכבי, 'יעשו משגה אם ייצאו מהנחה שהם יכולים לחיות בנפרד'.¹⁰⁴

למינויו של סוחר לתפקידים מקצועיים התנגדו המאמנים שחשו כי הוא מצר את צעדיהם ואינו מאפשר להם להחליט החלטות מקצועיות. המחלוקות עם המאמנים נגעו בעיקר בשאלת זימונם ושיבוצם של שחקנים למשחקים. זמן קצר לפני יציאת הנבחרת למשחקי אסיה בהונג קונג איים גיבונס בהתפטרות. השופט המחוזי יוסף לם, שמונה לבורר בפרשה,

97 בן פורת, **כדורגל ולאומיות**, עמ' 88.
 98 'סגל נבחרת הכדורגל יחל היום באמונים', **חרות**, 11.3.1958, עמ' 3.
 99 ברוך שיינברג, 'וולס ניצחה את ישראל 0:2', **דבר**, 16.1.1958, עמ' 1.
 100 'נציג הצבא צורף לוועדת הספורט האולימפית', **מעריב**, 23.8.1959, עמ' 3.
 101 'הועד האולימפי בחר שתי ועדות להכנת המסע לרומא', **דבר**, 23.8.1959, עמ' 3.
 102 'פ', **התרופה לספורט** – דה פוליטיזציה', **מעריב**, 15.8.1965 (להלן: 'פ', **התרופה לספורט**), עמ' 12; 'אלוף משנה. ש. סוחר מונה כמנהל נבחרת הכדורסל', **דבר**, 22.4.1964, עמ' 6; 'זאבי: ההחלטה תוצא לפועל', **מעריב**, 27.11.1963, עמ' 6.
 103 הפועל ומכבי טועים אם הם סבורים שיוכלו לחיות בנפרד', **חדשות הספורט**, 29.3.1963, עמ' 3.
 104 שם.

קבע שסוחר ימשיך להרכיב את הנבחרת וגיבונס התפטר בו במקום.¹⁰⁵ גם המאמן האנגלי ג'ורג' איינסלי שהוזמן לאמן את נבחרת ישראל בכדורגל ב־1963 לא שיער כי קצין צבא יתערב בעבודתו המקצועית. כאשר התברר לו שאת הרכב הנבחרת יקבע שמואל סוחר רתח מזעם. ניסיונות הפיוס בין השניים לא צלחו וההתאחדות לכדורגל תמכה ברוב גדול במינויו של סוחר. אחד מראשי ההתאחדות הביע את דעתו על המחלוקת: 'זו חוצפה מצדו של המאמן. בסופו של דבר הרי אנו משלמים את משכורתו'.¹⁰⁶

לשמואל סוחר הייתה עמדה נחרצת לגבי הפקדתה של הנבחרת הלאומית בידי זרים: 'כאן צריך להקפיד את הבאת המאמנים הזרים';¹⁰⁷ 'אין למסור את הנכס היקר ביותר שיש למדינה בשטח הספורט, את הנבחרת הלאומית לידי אנשים שהתאמתם לא נבחנה די צרכה'.¹⁰⁸ העיתונות דיווחה על המתחים בין 'המרכיב הלאומי' ל'מאמן הלאומי', ולא אחת תהתה על מעמדו הרם של סוחר. קובעי ההחלטות בהתאחדות לספורט הרפו את הביקורת שמתחה עליהם העיתונות. יצחק זאבי, יושב ראש ההתאחדות לכדורגל, השיב לשאלת כתב מעריב על מינויו של שמואל סוחר למנהל טכני ויועץ מקצועי לנבחרת הכדורגל ב־1963: 'יש החלטה שנתקבלה פה־אחד והיא תוצא לפועל. כל הפרסומים בעיתונות שאינם ברור זר, אין להם שחר'.¹⁰⁹ במקביל לפעילותו בתחום הספורט התקדם סוחר בקריירה הצבאית שלו. לאחר שש שנים בתפקיד שלישי ראשי בצה"ל, מונה ב־1960 למפקד מרחב חיפה.¹¹⁰ ב־1965 יצא ליוסטון שבטקסס כקונסול כללי. כשחזר מונה ל'מפקח משקי של מערכת הביטחון' בדרגת תת־אלוף. סוחר נפל במילוי תפקידו ב־1977.

השנים האחרונות: שנות השבעים

בשנות השבעים פחתה מעורבותה של המדינה בספורט הישראלי ואת מוקדי הכוח תפסו עסקניהם של שני מרכזי הספורט הגדולים, הפועל ומכבי. כל ניסיון לרענן את השורות בדמויות חדשות נתקל בהתנגדות, בעיקר לנוכח תביעתן של המפלגות למנות פוליטיקאים לתפקידים במוסדות הספורט. לעתים קרובות הוצעו אישים שלא התאימו לתפקיד.¹¹¹ עסקני הספורט לא קיבלו עוד כמובן מאליו את הצנחתם מלמעלה של אישים חיצוניים והחלו להיאבק בתופעה. שתי דוגמאות לכך הן מאבקהם של עסקני הספורט נגד מינויים לתפקידים בכירים של אלוף משנה (מיל') זאב בר־סבר ושל אלוף (מיל') אהרון דורון (ארווין וילהימר).

105 אהרון להב, 'הבורר בפרשת המאמן גיבונס חרג מסמכותו', דבר הספורט, 17.8.1956, עמ' 7.

106 'ראשי ההתאחדות על פרשת איינסלי-סוחר', מעריב, 6.2.1964, עמ' 6.

107 'פ, התרופה לספורט.

108 'אלוף משנה סוחר התפטר מתפקידו כמנהל הנבחרת ויועץ המאמן', חרות, 25.2.1964, עמ' 5.

109 'זאבי: ההחלטה תוצא לפועל', מעריב, 27.11.1963, עמ' 6.

110 'יצא מחיפה כתותחן, חוזר אליה כמפקד', שם, 3.2.1960, עמ' 10.

111 מכתב יוסף ענבר אל היחידה לפקוח ומעקב הוועד הפועל בהסתדרות בנושא ביקורת מבקר ההסתדרות,

27.7.1973, המכון לחקר תנועת העבודה ע"ש לבון, תיק - 804IV-244, עמ' 1.

דוגמה ראשונה היא כהונתו הקצרה של בר-סבר כיושב ראש ההתאחדות לכדורגל, שבה בלט המתח בשל 'הצנחתו מלמעלה' של מנהיג שלא נמנה עם עסקני הספורט הפוליטיים. ב-1971 התפטרה הנהלת ההתאחדות לכדורגל בעקבות הרו"ח החמור של ועדת עציוני. ועדה זו, בראשותו של השופט העליון משה עציוני, חקרה את השחיתות בכדורגל הישראלי ופרסמה רו"ח חמור על אחריותם של ראשי הספורט בישראל. בתגובה כפה שר החינוך יגאל אלון על ההתאחדות לספורט את מינויו הזמני של סגנו, אהרון ידלין, לכהונת נשיא. מנכ"ל משרד החינוך והתרבות, האלוף (מיל') אלעד פלד, מינה את בר-סבר, ראש אגף כוח אדם בצה"ל, ליושב ראש ההתאחדות.¹¹² סגן אלוף (מיל') אלחנן ישי, מקורבו של שמעון פרס, ממייסדי הנח"ל ומפקדו הראשון, מונה לסגנו.

בצעירותו עסק בר-סבר בכמה ענפי ספורט, בעיקר באתלטיקה. עם קום המדינה שירת באגף ההדרכה, היה מדריכו הראשי של בית הספר לפיקוד ומטה של צה"ל ושימש כראש מחלקת חיל רגלים במטכ"ל. במהלך שירותו הכיר דמויות רבות שעתידות היו לעמוד בראש מוסדות הספורט בישראל: את מנחם סבידור, לימים יושב ראש הנהלת מכבי ויושב ראש הכנסת ואת יהודה ליליאן, ששימש כרכז הכדורגל של מרכז הפועל, את יריב אורן, לימים מנהל רשות הספורט ואת האלוף פלד, שכאמור היה זה ש'גייס' אותו ו'הצניחו' לראשות ההתאחדות לכדורגל.¹¹³ בר-סבר כיהן בתפקיד שנה אחת בלבד ובמהלכה הספיק להיאבק בעסקני הספורט הוותיקים. כהונתו של מאמן הנבחרת הלאומית הייתה, לפחות על פני השטח, נושא המחלוקת העיקרית בינו לנציגי המרכזים בהתאחדות.

אדמונד שמילוביץ' מונה למאמן נבחרת ישראל ב-1971.¹¹⁴ משימתו החשובה ביותר הייתה להכין את נבחרתה הלאומית של ישראל למשחקים האולימפיים במינכן (1972). כדי להגיע למינכן היה על הנבחרת לזכות במשחקים הקדם-אולימפיים שהתקיימו ברנגון, בורמה. בעת שהנבחרת הלאומית התכוננה לצאת לבורמה שהתה נבחרת הנוער הלאומית, בהנהגתו של המאמן דוד שווייצר, באליפות אסיה בבנגוק, תאילנד. כשנבחרתו של שווייצר זכתה בגביע אסיה, השתלטה אופוריה על ההתאחדות וציפיותיה מהנבחרת הבוגרת הרקיעו שחקים. בטקס מרשים שהתקיים לקראת יציאת הקבוצה לבורמה, הביאו ראשי המשלחת את ברכתם של סגן שר החינוך והתרבות ונשיא התאחדות אהרן ידלין ושל שר התחבורה שמעון פרס ושל ראש הממשלה לשעבר דוד בן-גוריון. כמקובל, ולשם איוון, נלווה אל המשלחת עסקן 'מכבי' זלמן קליאוט. בר-סבר נלווה לנבחרת הנוער במסעה לבנגוק שם זכתה, כאמור, בגביע אסיה לנוער.

בדרך לחצי הגמר בטורניר בבורמה לא ספגה ישראל ולו שער אחד, אולם ציפיותיה של הנבחרת הלאומית נגוזו כשסיימה את משחקה מול תאילנד בחצי הגמר ללא הכרעה

112 פרוטוקול ההנהלה של ההתאחדות לכדורגל, 31.10.1971, עמ' 1, א"מ, ג-10/6439.

113 שי כפיר, 'נא להכיר: בר-סבר – היושב ראש החדש', דבר, 24.10.1971, עמ' 14.

114 שמילוביץ' מונה באפריל 1969 כמחליפו של המאמן הלאומי עמנואל שפר, שליווה את נבחרת נוער בגביע אסיה בבנגוק, וניהל ביחד עם אליעזר שפיגל את המשחק מול נבחרת אוסטרליה.

ונוצחה בדו־קרב בעיטות מ־11 מטר. כששבו שתי הנבחרות לארץ, האחת מנצחת והאחרת מנוצחת, ביקש בר־סבר להדיח את שמילוביץ' מתפקידו ולמנות תחתיו את מאמנה המצליח של נבחרת הנוער דוד שווייצר. שמילוביץ' מונה למאמן הלאומי לפני מינויו של בר־סבר לתפקיד היושב ראש ונותרה עוד שנה לכהונתו. הרחתו ומינויו של מאמן אחר נחשבה הפרת הסכם חתום. עסקני ההתאחדות ראו בהתערבותו של בר־סבר חרירה לתחום שאינו בסמכותו ובתחום הבנתו. עד מהרה פינתה המחלוקת המקצועית בסוגיית המאמן את מקומה לביקורת חריפה על 'הצנחתו מלמעלה' של בר־סבר לתפקיד היושב ראש ועל שיטת הניהול ה'צבאיות' שהנהיג.

עסקני הספורט לא ערערו בעבר על סמכותם של קציני צבא, אולם כעת כוונה הביקורת לדרך קבלת ההחלטות שהנהיג. 'בר סבר שוכח, כנראה, כי כבר אינו מפקד בצבא. שם יכול הוא לעשות ולומר את כל מה שהוא חושב. אך במוסד ציבורי עליו להתחשב בכל הגורמים ולהתנהג לפי דעת הרוב'.¹¹⁵ 'לא העם בחר אותם לתפקיד. הם נבחרו – קצת בחיפזון – בלי לברוק מהו המטען המקצועי והציבורי שלהם בספורט, מתוך רצון כללי לטהר את האווירה'.¹¹⁶ היו שהשמיעו ביקורת על חוסר מקצועיותו: 'לא די להיות כדורגלן בשנת 1929 כדי לדעת כדורגל'.¹¹⁷ לאחר ההפסד ברנגון היו מי שקראו לו להתפטר: 'יש לבקר אותך על כך במקום שאתה תבקר אחרים. נגמרה כבר תקופת היותכם ירוקים ומתחילים, עוד לא הוכחתם מאומה בהתאחדות זו'.¹¹⁸

לביקורת החריפה הצטרף המאמן הלאומי שעמד לפני הרחה. לטענתו, בר־סבר התנכל לו באופן אישי.¹¹⁹ אחרים מתחו ביקורת על כך שבר־סבר מונה בידי משרד החינוך כדי להדביר את השחיתות בכדורגל, אולם למעשה נהג כמו אחרון העסקנים בתאורתו לנסיעות ובשינוי מסלולי הטיסה שלו ושל סגניו, בלי לקבל אישור מגזבר ההתאחדות.¹²⁰ בר־סבר, קצין הצבא שלא היה מורגל במאבקים פוליטיים ובביקורת ציבורית, נחשף לראשונה לקנוניות של עסקנים ולשיטות מאבקים. מחול השדים סביבו גרם לו לפנות לציבור ולנסות לזכות באמונו באמצעות גילוי דעת שפרסם בעיתון דבר. כותרת המאמר שפרסם אמרה הכול: 'עזבו אותי – תנו לעבוד'. בגילוי הדעת התייחס לכתבה שפורסמה נגד שיטות עבודתו:

אם לתמצת תכנו של מאמר זה במשפט אחד תהיה התמונה כזו: יושב ראש ההתאחדות, אלוף משנה במילואים, הנהיג משטר של דיקטטורה צבאית בהתאחדות [...] כמו בתחומים של חיינו הציבוריים, משתמש הכותב בנשק

115 אליעזר מעוז, 'חברי הנהלת ההתאחדות מסתייגים מדברי בר־סבר על שמילוביץ'', דבר, 9.5.1972 (להלן: מעוז, חברי), עמ' 12.

116 אהרן להב, 'מי הסמיך את היושב ראש', שם, 9.5.1972, עמ' 12.

117 מעוז, חברי.

118 גרשון יעקב, 'על שמילוביץ' ובר־סבר להתפטר', דבר, 28.5.1972, עמ' 12.

119 'כשלושן בסיאול: באשמת בר־סבר', שם, 1.3.1973, עמ' 12.

120 אליעזר מעוז, 'האם רשאים בר־סבר וסגניו לשנות מסלולי טיסה בחו"ל?', שם, 3.4.1973, עמ' 6.

האופנתי של נפנוף בדחליל ה'מיליטריזציה' של החברה והמסד הישראליים על ידי כניסתם של קציני צה"ל בכירים לפעולות בתחומים אזרחיים [...] אכן נכון שבמשך 27 שנים של פעילות ביטחונית לא הייתי מעורה ולא הצלחתי ללמוד ולהשתלב באורחות הניהול ה'ציבורי דמוקרטי' [...] במקום זאת אני מנסה לאמץ כמה מהמאפיינים את דרך עבודתו של צה"ל [...] משוחרר מלחצים ואינטרסים צרים של גוף זה או אחר.¹²¹

עסקנים ותיקים כיהודה לילאן, צבי ברים, יצחק זאבי ודב שחר, דרשו מבר-סבר הסבר על הביקורת שמתח עליהם בעיתונות. בתגובה הפקיד מכתב התפטרות בידיו של מזכ"ל הפועל, יוסף ענבר, והצהיר באוזני מתנגדיו: 'אם אינכם נותנים בי אמון – הפעילו את מכתב ההתפטרות שהפקדתי'.¹²² גם הציבור, לפחות כפי שהשתקף מכתבות העיתונים, לא נענה לקריאתו של בר-סבר לתת בו אמון. הציבור לא אהר מינוי של אנשי צבא למוסדות הספורט. בעיתון דבר חזה קורא שהזדהה כד"ס את העתיד להתרחש בבחירות הקרובות בהתאחדות: 'נקווה רק כי מי ש"חותך" דברים בלי לחוש את הלך הרוח בציבור – יידע בעצמו לקבל ברוח טובה ובאומץ לב החלטות שיתקבלו לקראת הבחירות הקרובות למוסדות ההתאחדות לכדורגל'.¹²³

מאבקי של בר-סבר בעסקני הספורט ובדעת הקהל נמשכו פחות משנתיים. עסקני המרכזים פעלו במשותף לקיצור כהונתו ובאוגוסט 1973 נבחרה בהתאחדות לכדורגל הנהלה חדשה. תוך תשעים דקות (פרק זמן שבו נמשך משחק כדורגל) נסתיימה האספה הכללית של ההתאחדות לכדורגל. האספה, שהתקיימה בבית סוקולוב בתל אביב, התנהלה באולם ריק למחצה ולדיון הכללי נרשמו שלושה בלבד. הבחירות למשרת היושב ראש התקיימו בסדר מופתי ובהסכמה מלאה, אולי הודות לעובדה שלפני הנוכחים הובאה רשימת מועמדים מוסכמת שנקבעה במשותף על ידי עסקני המרכזים.¹²⁴ בר-סבר לא הופיע ברשימה. ההנהלה הנבחרת הורכבה בידי ותיקי העסקנים שהמתינו עד שהעננה, שכיסתה את הספורט בישראל לאחר ועדת עציוני, תחלוף. לאחר שבר-סבר עזב את ההתאחדות לא ניסו עוד גורמים ממלכתיים לפעול נגד עסקני הספורט ו'להנחית' קציני צבא על ההתאחדות לכדורגל.

הדוגמה השנייה לניסיון של גורמים ממלכתיים 'להצניח' איש צבא, כמועמד 'ניטרלי' שאינו נמנה עם ה'עסקונה' הפוליטית, הייתה של אלוף (במיל.) אהרון דורון. דורון השתחרר משירות פעיל בצה"ל לפני מינויו לתפקידים בספורט הישראלי, אולם הוא היה דמות ציבורית ממלכתית יוצאת דופן בקרב עסקני הספורט ונטע זר. דורון נולד בגרמניה ב-1922 ועלה לארץ ב-1939. בצעירותו עסק באתלטיקה קלה, בכדורגל ובכדוריד. לפני קום המדינה

121 זאב בר סבר, 'עזבו אותי, תנו לעבוד', שם, 11.6.1972, עמ' 9.

122 אליעזר מעוז, 'אם אינכם נותנים בי אמון הפעילו את מכתב ההתפטרות שהפקדתי', שם, 26.6.1972, עמ' 12.

123 ד"ס, 'עיתוי אומלל בהחמתת מאמן', שם, 4.3.1973, עמ' 13.

124 ישראל רוזנבלט, 'קופל: אני מקווה שבאסיפה הבאה יהיה יותר חומר נפץ', מעריב, 13.8.1973, עמ' 10.

פעל במסגרת ארגון ה'הגנה' ולאחר הקמתה הצטרף לצה"ל ושירת במגוון תפקידים עד לשחרורו ב־1963 בדרגת אלוף. כשהשתחרר מצה"ל החל לפעול לקידום הספורט במדינה. בשנות השבעים כיהן כסגן נשיא ומנכ"ל אוניברסיטת תל-אביב. בין השנים 1966-1970 עמד בראש ועדת האתלטיקה בהתאחדות לספורט, מינוי שקיבל, בין היתר, בזכות זיקתו למרכז 'הפועל'.

במהלך כהונתו הוצע לו להתמודד על תפקיד היושב ראש של ההתאחדות לספורט, אך הוא דחה את ההצעה בשל ויכוח על מועמדותו. ב־1970 הוצע שוב לכהונת היושב ראש ושוב עוררה ההצעה התמרמרות בקרב העסקנים, גם הפעם משום שלא היה חלק אינטגרלי מהם. התומך הראשי בדורון היה מזכ"ל ההתאחדות לספורט, שמואל ללקין. ללקין קיווה שדורון יהיה שותף לשאיפותיו לנהל את המוסד בזיקה מינימלית למרכזים. מנגד הציעו עסקני הפועל עסקן מובהק מטעמם, משום שחששו שדורון יסרב לקבל את מרותם.¹²⁵ העסקן שהוצע לכהונה היה יושב ראש מחלקת הארגון ומנהל המנגנון במרכז הפועל, יצחק אופק, לימים האיש החזק בספורט בישראל. הסיבה להתנגדות לדורון הייתה לדברי ללקין: 'לעסקנים ב"הפועל" יש הסתייגות מדמות המייצגת השכלה גבוהה ומעמד ציבורי'.¹²⁶ לאחר מאבקים קולניים במזכירות הפועל ובהנהלת ההתאחדות נבחר לתפקיד איש המנגנון, יצחק אופק. דורון המשיך להיות פעיל בספורט הישראלי ועם סיום כהונתו של אופק הוצגה שוב מועמדותו ליושב ראש הנהלת ההתאחדות. בתמיכתו של ללקין, שביקש לחזק את האוטונומיה של המוסד, נבחר בדצמבר 1975 ליושב הראש והחזיק בו עד 1981. מינויו של קצין צבא בכיר לשעבר, שלא היה מעורב בפוליטיקה המפלגתית, היה ניסיון לשחזר את מינוייהם של דמויות ממלכתיות, אפוליטיות, בממסד הספורט הישראלי בשני העשורים הראשונים למדינה. לאחר שנה זו לא עמדו עוד קצינים בראש ההתאחדות לספורט.

סיכום

במאמר נדונה מעורבותם של קציני צבא במוסדות הספורט בישראל בעיקר בשנותיה הראשונות של המדינה. שנים אלה התאפיינו, בין השאר, בקליטת עלייה, במחלוקות פוליטיות ובשסעים חברתיים. התהליכים שהתחוללו בחברה הישראלית חלחלו גם למוסדות הספורט, שהיו מפולגים ומסוכסכים עוד בתקופת היישוב. המאבק הפוליטי בין אגודות הפועל למכבי השפיע על הספורט בארץ. אגודות הספורט, שייצגו את המחנות הפועלי והאזרחי, נאבקו זה בזה כחלק ממאבק חברתי ואידאולוגי שחרג מתחום הספורט. עיקר המאבק היה על עמדות מפתח במוסדות הספורט הממלכתיים: ההתאחדות לספורט, ההתאחדות לכדורגל והוועד האולימפי. הדברים הגיעו לידי אבסורד כשהוקמו שני ועדים אולימפיים – אחד לכל מחנה.

125 יעקב ברוש, 'שליחותי לא תהיה אוטומטית ואיני מניח שיש כוונה כזאת', דבר, 18.1.1976, עמ' 9.

126 הנ"ל, 'מספר גורמים חברו יחד למניעת בחירת דורון ליושב ראש ההתאחדות לספורט', שם,

31.10.1971, עמ' 13.

הסכם ה'פיפטי-פיפטי', שנחתם בין האגודות ב-1951 לא היטיב עם הספורט. ההסכם אמנם טיהר את האווירה בין ראשי המרכזים ואפשר את ניהולם התקין של מוסדות הספורט, אבל פגע בעקרונות מקצועיים. נבחרות ישראל בענפים השונים הורכבו על פי מפתח פוליטי במקום על פי הישגי הספורטאים. ההסכם גם קבע שתפקידי המפתח במוסדות הספורט יעברו מצד לצד בהתאם למפתח שסוכם ולא על פי כישוריהם של ממלאי התפקידים. הפוליטיזציה בספורט הישראלי הוסיפה לשסעי החברה בישראל ומכשול לאחדותה. מנהיגי המדינה ובן-גוריון בראשם ביקשו להעביר את מרכז הכובד מהמפלגות אל מוסדות המדינה החדשה כחלק מהחלתו של עקרון הממלכתיות על כל תחומי החברה. הספורט, מבחינה זו, לא נבדל משאר התחומים. בעשור הראשון חל מפנה ביחסם של מנהיגי המדינה לספורט, שנתפס כעיסוק שעשוי היה לאחד את העם ולהעלות את היוקרה הלאומית.

בשל העלייה בחשיבותו של הספורט ובמעמדו סברה הממשלה באותם ימים שאין להפקיד בידיים 'אזרחיות' תפקידים 'דגיישים', ולכן שולבו קציני צבא במוסדות הספורט ואף מילאו תפקידים מקצועיים. מינוים של קצינים מקורבים לבן-גוריון נעשה בשם הצורך הממלכתי. למעשה מדובר היה במינויים שנועדו לעקוף את מרכזי הספורט, שפעלו תחת חסותן של המפלגות ובאמצעותם ביקשו להחיל את מרותו הפוליטית של השלטון על מוסדות הספורט. קציני צה"ל השתלבו ברשות הספורט, בוועד האולימפי, בהתאחדות לספורט ובמכון וינגייט. בתפקידים השונים שמילאו היו שותפים לפיתוחו של הספורט בישראל ואף בהנהגתו. לעתים חרגו מתפקידם, כמי שגויסו רק כדי לסייע בקידומו של הספורט והתערבו כחלק ממדיניות

מכוונת גם בנושאים מקצועיים טהורים, כמו הרכבן של הנבחרות הלאומיות. לקצינים היה בדרך כלל רקע ספורטיבי ורבים מהם שירתו כקציני אימון גופני בצה"ל. פעילותם בגופים אזרחיים טשטשה לעתים את הגבול בין התחום האזרחי לזה הצבאי. היעדר גבול ברור סייע לפיתוחם של ענפי ספורט בעלי שימושים צבאיים. לצה"ל היה אינטרס מובהק לפתח ענפי ספורט כקליעה ולשפר את כושרה הגופני של האוכלוסייה. פיתוח האימון הגופני נועד לשמירת הכושר המבצעי של האוכלוסייה האזרחית ששירתה במילואים. לכן סייע צה"ל בבניית מתקנים אזרחיים ובאחזקתם, הקצה משאבים וכוח אדם ואף שיגר מומחים להשתלמויות בחו"ל.

בשנות השבעים החלה להישמע ביקורת על 'הצנחה' של קצינים לתפקידים בכירים במוסדות הספורט ומשנות השמונים ואילך לא מונו עוד קצינים בשירות פעיל לתפקידים בספורט הישראלי. הספורט עבר מחובבנות למקצוענות. אפשר אולי לייחס זאת למגמה עולמית של הפרטה בתחומים הכלכליים והחברתיים, שניכרה גם במשק הישראלי, לא פסחו על הספורט בישראל והשפיעו גם על הרכב מוסדותיו. תהליך זה הגיע לשיאו כשב-1996 התפרקה ההתאחדות לספורט בישראל ואיגודי הספורט זכו לעצמאות. אירוע זה ציין את סופה של התקופה שבה נשלטה ההתאחדות בידי מרכזי הספורט שייצגו תנועות פוליטיות. הספורט, כמו תחומים אחרים בחברה, ציית לחוקים כלכליים לאחר שהפך מקצועני. בספורט המודרני, המבוסס על עקרונות כהתמסחרות וכהתמקצעות, לא היה עוד מקום לקציני צבא.

